

† Ἐπίσκοπος Ἀβύδου
ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ (Κατερέλος)

Η ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἶναι πολύ γνωστό, ὅτι ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀπόδοση Αὐτοκεφαλίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2018, ὀδήγησε πράγματι στὴν ἐπίδοση τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας¹ στὸν Μακαριώτατο Μητροπολίτη Κιέβου κ. Ἐπιφάνιο τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων τοῦ ἐπομένου ἔτους (6 Ἰανουαρίου 2019), ὁ ὁποῖος ὅπως εἶναι ἐπίσης γνωστό, εἶχε ἐκλεγεῖ ἀπὸ ἐνωτικὴ Σύνοδο Οὐκρανῶν Ἐπισκόπων (15 Δεκ. 2018). Μέχρι τότε ὑπῆρχαν στὸ ἔδαφος τῆς Οὐκρανίας 3 Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες: Μία αὐτόνομη Ἐκκλησία ὑπαγόμενη στὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας, μία ἄλλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μὲ τὸ ὄνομα «Πατριαρχεῖο Κιέβου» ὑπὸ τὸν Φιλάρετο (Ντενισένκο) καὶ μία ἄλλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο (Μαλέτιτς), Προκαθήμενο τῆς «Οὐκρανικῆς Αὐτοκέφαλης Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας». Δέν χρειάζεται νὰ ἐπιχειρηματολογήσει κανεὶς γιὰ τὸ ἐκκλησιολογικὰ ἀπαράδεκτο αὐτῆς τῆς κατάστασης, τῆς θλιβερῆς αὐτῆς κατάστασης, τῆς ὁποίας τὰ τραύματα θά ἔπρεπε ἤδη ἀπὸ τὸν 20ὸ αἰῶνα νὰ εἶχαν θεραπευτεῖ. Εἶναι βέβαια γεγονός, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ κ' αἰῶνα εἶχε

---

1. Πατριαρχικός καὶ Συνοδικός Τόμος χορηγήσεως Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησιαστικοῦ Καθεστώτος εἰς τὴν ἐν Οὐκρανίᾳ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. <https://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&TLA=gr>

άρκετές φορές –τουλάχιστον 3 επίσημα– κληθεῖ νά θεραπεύσει τό βαθύ αὐτό τραῦμα. Οἱ ἐκκλήσεις πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο νά δώσει λύση στήν ἀπαράδεκτη αὐτή κατάσταση ἔγιναν περισσότερο συχνές καί ἔντονες ἀπό τότε πού ἡ Οὐκρανία, μιά μεγάλη χώρα μέ πάνω ἀπό 40 ἑκατ. κατοίκους, τό 1991, μέ τή διάλυση τῆς Σοβιετικῆς ἔνωσης, ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος². Μέ παρρησία θά ἔλεγα, ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μέ καθυστέρηση πολλῶν ἐτῶν καί πολλῶν δεκαετιῶν ἀπεφάσισε νά δείξει τόν δρόμο τῆς ἐπίλυσης. Ὁ δρόμος δέ αὐτός εἶναι πολύ ἀπλός, ἐκκλησιολογικά καί κανονικά ὁ μόνος ἀποδεκτός: **Δηλ. στήν Οὐκρανία νά ὑπάρχει μόνο μιά Ἐκκλησία καί σέ κάθε τόπο νά ὑπάρχει ἕνας μόνο Ἐπίσκοπος**. Μπορεῖ νά ὑπάρξει κάποιος πού νά ἀμφισβητεῖ τήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς;

Παρότι στό παραπάνω ἐρώτημα ἡ ἀπάντηση εἶναι αὐτονόητα ἀρνητική τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀντέδρασε ἔντονα στήν ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τή δημιουργία μίας αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία, προφανῶς γιατί μιά τέτοια ἀπόφαση ἐξαφανίζει προοδευτικά τήν ἄσκηση ἐκκλησιαστικῆς καί πολιτικῆς ἐπιρροῆς στόν Οὐκρανικό λαό. Στίς 15 Ὀκτωβρίου 2018 ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας συνεδριάζουσα παραδόξως ὄχι στή Μόσχα, ἀλλά στό Μίνσκ τῆς Λευκορωσίας, θεωροῦσα προφανῶς, ὅτι μέ αὐτό θά ἐπιβεβαιώσῃ τήν κυριαρχία της καί θά καταστείλει ἄλλες ὑπάρχουσες στό ἐσωτερικό της ἀποσχιστικές τάσεις, ἐξέδωσε κείμενο³, μέ τό ὁποῖο τοποθετήθηκε ἀρνητικά ἀπέναντι στίς ἐνέργειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὅταν διαβάζει κανεῖς αὐτό τό κείμενο, ἔχει δέ ὑπ' ὄψιν του καί ἄλλα κείμενά του, ὅπως αὐτό γιά τό κείμενο τῆς Ραβέννας⁴ (2007), ἕνα κείμενο-καρπός τοῦ διαλόγου τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέ τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία πού γράφτηκε ὄχι γιά νά ἀμφισβητήσει τό «κυριαρχικόν» καί «δεσποτικόν» Πρωτεῖο τοῦ Ἐπισκόπου

2. Οἱ πολλαπλές ἐκκλήσεις τῶν Οὐκρανῶν καταδεικνύονται καί ὁμολογοῦνται καί ἀπό ἕνα πρόσφατο κείμενο τῆς Συνοδικῆς Βιβλικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας (9.10.2019) μέ τίτλο: «Περί ἀκύρου τῶν χειροτονιῶν τῶν Οὐκρανῶν σχισματικῶν καί μή κανονικότητας τῆς ΟΕΟ». Ἐπισημαίνεται στό κείμενο: «Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 2018 τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἀνακοίνωσε ἀπρόσμενα τήν ἐξέταση τῆς γιά πολλοστή φορά ἐφέσεως τοῦ μοναχοῦ Φιλαρέτου, τόν ὁποῖο καί ἀποκατέστησε...»

3. https://mospat.ru/en/2018/10/15/news_165263.

4. https://mospat.ru/en/2013/12/26/news_96344.

Ρώμης – αυτό άλλωστε είναι αυτονόητο για έναν Όρθοδοξο, αλλά για να μάς πει, ότι στην Όρθόδοξη Έκκλησία δέν υπάρχει Πρωτείο –όπως αυτό βεβαίως νοείται στην Όρθόδοξη Έκκλησία– του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως, κατανοεί κανείς τή βαθύτατη θεολογική ανεπάρκεια και ανωριμότητα του Πατριαρχείου Μόσχας, εάν αποφύγει βεβαίως τή εύλογη πρόκληση να αποδώσει τήν απόκλιση αυτή σε άλλες ευτελείς σκοπιμότητες πού δέν έχουν ασφαλώς σχέση με τό όρθόδοξο ήθος και τό όρθόδοξο φρόνημα.

Αποφεύγοντας τίσ αξιολογικές κρίσεις, όσο και αν αυτές έχουν αντίκρουσμα στά πραγματικά δεδομένα, όφείλει έξ αρχής να τονισθεϊ, ότι τό Ούκρανικό ζήτημα είναι κατ' αρχήν ένα εκκλησιαστικό κατ' έξοχήν ζήτημα και αυτό σημαίνει, ότι τά κριτήρια τής θεωρήσεως του δέν μπορεί να είναι άλλα παρά οί εκκλησιολογικές και κανονικές αρχές τής δικαιοταξίας τής Όρθοδόξου Έκκλησίας. Αυτές τίσ αρχές άλλωστε προσπαθεϊ –υποτίθετα– να προβάλει τό κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας, ή κριτική του όποίου εστιάζεται κυρίως στά έξής:

α. Η Ούκρανία συνιστά έδαφος τής κανονικής δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου Μόσχας και κατά συνέπεια τό Οικουμενικό Πατριαρχείο δέν είχε τό δικαίωμα να προβεί σε υπερόριες ενέργειες.

β. Τό δικαίωμα και προνόμιο του θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως **νά αποδέχεται «έκκλήτους προσφυγάς»** αρχιερέων και άλλων κληρικων έκ πασων των αυτοκεφάλων Έκκλησιων έξω από τή δική του δικαιοδοσία, ποτέ **δέν είχε «τήν πλήρη υποστήριξη τής Όρθοδόξου Έκκλησίας»**. Πρόκειται για να τό πούμε ευθέως – για μιά άμφίσημη και άσαφή διατύπωση σχετικά με τή δυνατότητα του Οικουμενικού θρόνου να έπιλαμβάνεται επίδικων διαφορων πού προκύπτουν έξω από τή δική του δικαιοδοσία, στή δικαιοδοσία άλλων Όρθοδόξων Έκκλησιων. Άλλά ό θρόνος τής Κωνσταντινουπόλεως ή είχε αυτό τό προνόμιο ή δέν είχε και δέν έχει αυτό τό προνόμιο. Δέν μπορεί να είχε ή να έχει μερικώς –υπό όποιαδήποτε έννοια– αυτό τό προνόμιο. Άς μου έπιτραπεϊ να προσφύγω στή λαϊκή θυμοσοφία πού περιπαίζοντας τήν ώμή παραβίαση του κοινου νου (νοός) σε άνάλογες περιπτώσεις μάς λέγει, ότι μιά γυναίκα είτε είναι σε «ένδιαφέρουσα» κατάσταση, δηλ. έγκυος, είτε δέν είναι. Δέν μπορεί όμως ποτέ να είναι «όλίγον έγκυος»!

γ. Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο απέδωσε κανονικότητα σε σχισματικούς και άχειροτόνητους κληρικούς, οί όποιοι προφανώς

έστεροῦντο τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Ἀνεγνώρισε ἀρχιερατικές (καί ἱερατικές χειροτονίες) σχισματικῶν πού ἦσαν ἄκυρες. Ἔτσι ἡ ἀναγνώριση αὐτή καί ἡ κοινωνία μέ σχισματικούς ἐξομοιώνεται μέ συμμετοχή στό σχίσμα, ὡς ἐάν ἡ προσδοκία τῆς κανονικῆς Ἐκκλησίας σέ ὅλη τήν ἱστορική της πορεία νά μήν ἦταν ἡ διηνεκῆς προσπάθεια γιά ἄρση τῶν σχισμάτων, ἀλλά ἡ παραμονή σ' αὐτά καί ἡ ἐμβάθυνση στήν ἀλλοτρίωση. Τά ἀβάσιμα τοῦ ἐπιχειρήματος εἶναι προφανέστατο γιά τούς ἔχοντας στοιχειώδεις γνώσεις ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καί κανονικοῦ δικαίου. Συγκεκριμένα παραδείγματα θά καταδείξουν, ὅτι **ἡ Ἐκκλησία ἀπέδωσε τήν κανονικότητα ὄχι μόνο σέ σχισματικούς, ἀλλά καί σέ αἰρετικούς πού μάλιστα εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπό καθηρημένους αἰρετικούς καί σχισματικούς** κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς τους εἴτε στό σχίσμα, εἴτε στήν αἵρεση.

Θεωρῶ, ὅτι ἀπό τά τρία ἐπιχειρήματα τοῦ κειμένου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τό τελευταῖο χρῆζει μιᾶς ἰδιαίτερης προσοχῆς στήν παροῦσα συγκυρία. Γιά τόν λόγο αὐτό μετά ἀπό μιά ἀναφορά καί ἀποδόμηση τῶν δύο πρώτων ἐπιχειρημάτων, θά γίνει ἰδιαίτερη ἀναφορά σ' αὐτό.

- Ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον εἶναι τό γεγονός, ὅτι **τό Πατριαρχεῖο Μόσχας δέν κάνει λόγο, γιά τό ποιός στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἀρμόδιος νά ἀποδώσει τήν αὐτοκεφαλία**. Ἀσφαλῶς ἡ παράλειψη ἀναφορᾶς σ' αὐτό τό ἐνδιαφέρον καί σημαντικό θέμα δέν εἶναι τυχαία.

I. Ἡ κανονική δικαιοδοσία στό ἔδαφος τῆς Οὐκρανίας

Εἶναι σαφές, ὅτι τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ Οὐκρανία ἀνήκει στή δική του δικαιοδοσία. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑποστηρίζει, ὅτι ὅλη ἡ περιοχή τοῦ Κιέβου τήν ὁποία ἐκχριστιάνισε καί γιά τήν ὁποία ἐξέλεγε ἀρχικά τόν Μητροπολίτη, ὅπως ἄλλωστε ἐμφανίζεται καί ἀπό τά **Notitiae Episcopatum**⁵, ἀποτελεῖ κανονική του δικαιοδοσία πού ποτέ δέν παραχωρήθηκε στή Μόσχα. Τό Πατριαρχεῖο Μόσχας παρερμηνεύει σκόπιμα τήν ἐπιστολή τοῦ

5. Ἐνδιαφέρουσα σχετικά γιά τό θέμα μας εἶναι στό ἔργο τοῦ J. Darroutès, *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris 1981, οἱ Notitiae 10,11,12,13,15,16,17,18,19, 20. Οἱ Not. 13 καί 17 παρέχουν μάλιστα καί κατάλογο ἐπισκοπῶν ὑπαγομένων στή Μητρόπολη Κιέβου.

τότε Πατριάρχη Κων/λεως Διονυσίου Δ' (1686) προς τον τότε Πατριάρχη Μόσχας⁶, ο οποίος είχε λάβει την αυτοκεφαλία και την πατριαρχική τιμή (1589, 1590, 1593) από τον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως, **ένός γράμματος «έκδόσεως», δηλ. αποκλειστικής αδείας** να χειροτονείται ο Κιέβου, εκλεγόμενος από επισκόπους της Μητροπόλεως Κιέβου, από τον Μόσχας με την απαράβατη επιπρόσθετη προϋπόθεση και υποχρέωση να μνημονεύει στη Θ. Λειτουργία τον Οικουμενικό Πατριάρχη, ως ξαρχος του Οικουμενικού θρόνου⁷. Αδιάφυστη μαρτυρία για όλα αυτά είναι ο σύγχρονος τότε Πατριάρχης **Ίεροσολύμων Δοσίθεος**, Ίεράρχης λόγιος, πολυγραφώτατος με ορθόδοξο φρόνημα, ιεράρχης που πολέμησε την «καλβινική-φρενοβλάβεια» του καιρού του, ο Πατριάρχης Ίεροσολύμων που υπεραμύνθηκε συνοδικά της Όρθοδοξίας του Πατριάρχου Άλεξανδρείας και Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Λουκάρεως, ένας ιεράρχης και πατριάρχης με πρωταγωνιστικό ρόλο στα εκκλησιαστικά γεγονότα του καιρού του. Ο περιώνυμος και σύγχρονος των γεγονότων λοιπόν αυτός Πατριάρχης Ίεροσολύμων Δοσίθεος ρητώς και μετά λόγου γνώσεως αποφαίνεται σχετικά, ότι **έδόθη κατόπιν πιέσεων στον Κωνσταντινουπόλεως, μόνο ή άδεια χειροτονίας** του Κιέβου στον Μόσχας, **ένω τό Κιέβο έξακολουθούσε να παραμένει έπαρχία του Κωνσταντινουπόλεως**⁸. Δέν θά άναφερθώ και δέν θά άναλύσω τή διαμαρτυρία του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως κατά την έκδοση του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου Αυτόκεφαλίας της Έκκλησίας της Πολωνίας (1924), όπου καταγγέλλεται πανορθόδοξως όχι μόνο, ότι ο Μόσχας δέν έτήρησε τους όρους που έπρεπε να τηρεί για να έχει τό δικαίωμα να χειροτονεί τον Κιέβου, αλλά επί

6. <https://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=2567&tla=gr>

7. Βλ. Κ. Vetochikov, "La concession de la métropole de Kiev au patriarche de Moscou en 1686: Analyse canonique", *Proceeding of the 23rd International Congress of Byzantine Studies*, 22-27 August 2016, 784: "Apparement aucon rattachement ou changement de juridiction de la metropole (chose interdite par les canons) n' a été accordée au patriache de Moskou, mais seulement l' autorisation de proceder a' l'ordination de métropolitaine... Aucun des termes de cette concession n' a été respectée par l' Eglise Russe: L' election du métropolitaine est passée entre les mains du synode de Russie, la commemoration du patriarche oecumenique a cessé, et les privilèges du métropolitaine ont été supprimés, et de même la métropole a cessé d' exister comme unité ecclesiastique".

8. Δοσίθεος, Πατριάρχης Ίεροσολύμων, *Ίστορία περί των έν Ίεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων*, Βιβλία ΙΑ'-ΙΒ', Θεσσαλονίκη 1983, 240-241.

πλέον διαμαρτύρεται για τή βίαιη καί άντικανονική ένσωμάτωση τής Μητροπόλεως Κιέβου στό Πατριαρχείο Μόσχας⁹.

Θά μπορούσαν νά άναφερθοῦν πολλά άκόμα για νά καταδείξουν, ότι τό Κιέβο άποτελοῦσε δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως. Τό Πατριαρχείο Μόσχας για νά ένισχύσει τή δική του θέση καταφεύγει στους κανόνες 119 τής Καρθαγένης καί 17 τής Χαλκηδόνας¹⁰, άφοῦ έντός τριετίας (Καρθαγένη) ή τριακονταετίας (Χαλκηδόνα) δέν άμφισβητήθηκε ή δικαιοδοσία του στην Ούκρανία. Μόνο πού ή Ούκρανία, ένα έλεύθερο κράτος σήμερα, δέν άποτελεί οὔτε άγροτική οὔτε έγχώρια παροικία μεταξύ δύο έπισκοπών (Χαλκηδόνα), οὔτε έχει σχέση μέ Δονατιστές Έπισκόπους πού έπιστρέφοντας στην κανονική Έκκλησία μπορούσαν νά διεκδικήσουν έντός τριετίας τόν τόπο πού τούς άνήκε. Έκτός τοῦ ότι οί κανόνες αυτοί εἶναι άσχετοι μέ τό Ούκρανικό ζήτημα, ή κανονική δικαιοδοσία δέν προσκτάται μέ διατάξεις έμπορικοῦ ή έμπραγμάτου Δικαίου. **Η κανονική δικαιοδοσία δέν άποκτάται μέ χρησικτησία.**

Έκτός όμως από αυτά καί από τό πρόβλημα, τό πού άνήκει κανονικά ή Ούκρανία, ή άπόδοση τής αυτοκεφαλίας σ' αυτή καί ή έπαναφορά στην κανονικότητα των πρώτων σχισματικών θεμελιώνεται άδιαμφισβήτητα στό δικαίωμα άσκήσεως Έκκλητου προς τό Οικουμενικό Πατριαρχείο πού άποφαίνεται άμετάκλητα επί πάσης επιδικού υποθέσεως πού άφορά άλλες Έκκλησίες, όταν αυτό τοῦ τό ζητείται.

II. Η άπόδοση αυτοκεφαλίας στην Όρθόδοξη Έκκλησία

Όπως παραδόξως τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας οὐδόλως θίγει τό θέμα, ως προς τό ποιός εἶναι άρμόδιος σήμερα στην

9. Πατριαρχικός καί Συνοδικός Τόμος περί άναγνώρισεως τοῦ Αυτοκεφάλου τής έν Πολωνία Άγίας Όρθοδόξου Έκκλησίας, βλ. Πρ. Άκανθόπουλος, *Οί θεσμοί τής «αυτονομίας» καί τοῦ «αυτοκεφάλου» των Όρθοδόξων Έκκλησιών σύμφωνα μέ τό θετικό δικαίο τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου κατά τή διάρκεια τοῦ 19ου καί 20ου αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1988, 297-298: «... ή από τοῦ καθ' ήμās θρόνου άρχική άπόσπασις τής μητροπόλεως Κιέβου ... καί ή προσάρτησις αυτών τή Άγία Έκκλησία Μόσχας οὐδαμώς συνετελέσθη συμφώνως ταῖς νενομισμέναις κανονικαῖς διατάξεσι, οὐδ' έτηρήθησαν τά συνομολογηθέντα...»

10. Ράλλης – Ποτλής, *Σύνταγμα θείων καί ιερών Κανόνων*, Γ', 574 καί Ρ.Π. Β', 258-259.

Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς αὐτοκεφαλίας. Καί τοῦτο ἀσφαλῶς δὲν τό πράττει, γιατί στήν Ὁρθόδοξη συνείδηση εἶναι βεβαία καί ἀδιαμφισβήτητη ἢ πεποιθήση, ὅτι αὐτό ἀποτελεῖ προνόμιο ἀποκλειστικό τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅλες οἱ μὴ προβλεπόμενες ἀπὸ τοὺς ἱερούς κανόνες τῆς ἀ΄ χιλιετίας Ἐκκλησίες (ἐκτός δηλ. ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καί τὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου) ἔλαβαν τὴν αὐτοκεφαλία τους ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας μὴ ἐξαιρουμένης, ἔχοντας περιγεγραμμένη τὴν κανονικὴ τους δικαιοδοσία μὴ δυνάμενες νά ἐνεργοῦν ἐκτός αὐτῆς. Μερικὲς δὲ ἀπὸ αὐτές (ὅπως π.χ. ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρουμανία κ.ἄ.), ἔλαβαν τὴν πατριαρχικὴ τους τιμὴ ἐπίσης ἀπὸ τὴν πρωτόθρονο Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀσφαλῶς ἡ ἀπόδοση τῆς αὐτοκεφαλίας ἀποτελεῖ διαφορετικὴ διαδικασία ἀπὸ τὴν περαιτέρω ἀναγνώρισή της ἀπὸ τίς ἄλλες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες. Ὅταν μετὰ τὴν αὐτοκεφαλία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας κατὰ τὸν 19ο καί 20ο αἰῶνα δόθηκαν αὐτοκεφαλίες στίς ὑπόλοιπες 9 Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν ἐρώτησε τίς ἤδη ὑπάρχουσες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἐάν συμφωνοῦν, οὔτε οἱ ἴδιες διετύπωσαν κάποια τέτοια ἀξίωση. Τό ἀντίθετο μάλιστα συνέβη. Ὅταν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας προσπάθησε νά οικειοποιηθεῖ τό προνόμιο τῆς αὐτοκεφαλίας παραχωρώντας τό 1949 αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, παρότι αὐτὴ εἶχε ἀποδοθεῖ ἀπὸ τό 1924 ἀπὸ τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἔπεσε στό κενό. **Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρος ἀπαντᾷ**¹¹ (18.5.1950) πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο: «Ἡμεῖς... ἠρκέσθημεν, ἵνα μόνον βεβαιώσωμεν τὴν παρ' ἡμῶν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς, **οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγνωρίσεως** τὰ παρά τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καί τῆς περὶ Αὐτὴν ἱεῤῥας Συνόδου, ὡς συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας γενόμενα». Παρομοίως **ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος** παρακαλεῖ¹²

11. Γιὰ τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς, βλ. *Ὁρθοδοξία* 25 (1950) 233-234, ὅπου ἐπισημαίνεται: «Ἡμεῖς μόνον... ἠρκέσθημεν, ἵνα μόνον βεβαιώσωμεν τὴν παρ' ἡμῶν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς, οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγνωρίσεως τὰ παρά τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καί τῆς περὶ Αὐτὴν ἱεῤῥας Συνόδου, ὡς συμφώνως πρὸς τὴν κανονικὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας γενόμενα».

12. Γιὰ τό κείμενο τῆς Ἐπιστολῆς, βλ. *Ὁρθοδοξία* 25 (1950) 234 ἐξ.

τόν Πατριάρχην Ἀλέξιον νά σεβαστεῖ «τήν κανονικήν ταύτην τάξιν» ὡς μόνον τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὄντος ἀρμοδίου γιά τήν παραχώρηση τοῦ αὐτοκεφάλου, ὥστε νά μή διαταραχθεῖ ἡ μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰρήνη.

Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικό, ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπέδωσε αὐτοκεφαλία καί σέ περιοχές πού δέν ἀνήκαν στή δικαιοδοσία του. Τό πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας στή σημερινή κανονική της δικαιοδοσία, ἡ ὁποία ἀπαλλαγεῖσα ἀπό τίς βίαιες ρωσικές παρεμβάσεις τοῦ παρελθόντος, τό 1990, ἔλαβε ὀριστικά τήν αὐτοκεφαλία ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη¹³. (Τό θλιβερό βεβαίως εἶναι, ὅτι, ὅταν τά ρωσικά στρατεύματα τό ἔτος 2008 εἰσέβαλαν καί κατέλαβαν δύο περιοχές τοῦ Κράτους τῆς Γεωργίας τῆς Ἀμπχαζίας καί τῆς Ὁσετίας, τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀπηγόρευσε στό Πατριαρχεῖο Γεωργίας νά ἀσκεῖ τή δικαιοδοσία του σέ αὐτές τίς περιοχές).

Συμπερασματικά λοιπόν μπορεῖ κανεῖς ἀβίαστα νά πεῖ, ἐκφράζοντας τό ὀρθόδοξο κανονικό συνειδός, ὅτι κατά πάγια τακτική καί πρακτική καί κανονική παράδοση ἡ ἀπόδοση αὐτοκεφαλίας ἀνήκει ἀποκλειστικά καί κατ' ἔθος στήν Πρωτόθρονο μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἐάν κάποιος ξενίζεται μέ τήν κατ' ἔθος αὐτή πρακτική πού διεμόρφωσε Δίκαιο, τότε θά πρέπει κανεῖς νά τοῦ θυμίσει, ὅτι τά πρεσβεῖα τιμῆς ἀπεδόθησαν ἀπό τήν πρώτη καί δεύτερη Οἰκουμενική Σύνοδο στους πέντε θρόνους κατ' ἔθος («τά ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω»¹⁴). Ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἀνάγει στόν 28ο κανόνα της (451) στήν ἰσότητα τῶν Πρεσβειῶν Κωνσταντινουπόλεως καί Ρώμης βασιζόμενη στό ἔθος, ἤδη ἀπό τήν ἐποχή τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁵.

Παρομοίως ἡ Γ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἀναγνωρίζει τήν αὐτοκεφαλία

13. βλ. *Ἐπίσκεψις 435* (15.03.1990). Πατριαρχικός καί Συνοδικός Τόμος ἀναγνωρίσεως καί κυρώσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας τῆς Πατριαρχικῆς ἀξίας. Βλ. ἐπίσης, Βλ. Φειδάς, *Τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας*, Ἀθήναι 1980.

14. Ρ.-Π. Β', 128. (Κανὼν στ' τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου): «Τά ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω, τά ἐν Αἰγύπτῳ καί Λιβύῃ καί Πενταπόλει, ὥστε τόν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τήν ἐξουσίαν· ἐπειδή καί τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστίν...»

15. Ρ.-Π. Β', 281: «Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατόν πενήντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεῖα ἀπένεμαν τῷ τῆς νέας Ρώμης ἀγιωτάτῳ

τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου στή διαρκή πρακτική καί στό πραγματικό γεγονός, ὅτι οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας ἄσκησε κανονική δικαιοδοσία στήν Κύπρο¹⁶. Εἶναι δυνατόν λοιπόν σήμερα νά ἀρνεῖται κανείς τή δύναμη, τό κύρος καί τήν ἰσχύ τοῦ ἔθους στήν κανονική παράδοση; Ποιά ἄλλωστε δικαιοῖκή τάξη λειτουργεῖ χωρίς ἔθος, ἔθῃ καί διηνεκεῖς πρακτικές ἐξισούμενες μέ διατάξεις θετικοῦ Δικαίου;

Ἴσως νά ὑπάρχουν βέβαια καί κάποιοι, οἱ ὁποῖοι θέλοντας νά συνδέσουν τήν ἀπόδοση τῆς αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία μέ τή μή συμμετοχή τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στή σύνοδο τῆς Κρήτης (2016) καί ἰδιαίτερα μέ τό γεγονός, ὅτι ἤδη προγενέστερα δέν κατέστη δυνατή ἡ συμφωνία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιά τόν τρόπο παραχωρήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου, ἰσχυρίζονται, ὅτι, ἐάν δέν εἶχαν συμβεῖ αὐτά, τότε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο δέ θά εἶχε τό δικαίωμα νά προβεῖ στήν ἀπόδοση τῆς Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία. Ὁφείλει νά ὑπομνησθεῖ ἐκ νέου, ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία συνδέεται μέ ἀλλεπάλληλα αἰτήματα τῶν Οὐκρανῶν πολύ πρὶν ἀπό τή Σύνοδο τῆς Κρήτης (2016). Ἀκόμη δέ καί ἐάν εἶχε ἐγκριθεῖ στήν Κρήτη τό κείμενο περί ἀποδόσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου, τότε καί στήν περίπτωση αὐτή τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο **θά εἶχε τό δικαίωμα νά προβεῖ στήν ἀπόδοση τοῦ Αὐτοκεφάλου, ἀφοῦ ἡ Οὐκρανία ἀνήκε στήν κανονική του δικαιοδοσία καί συνεπῶς πληροῦσε τήν προϋπόθεση πού ἔθετε τό μή ἐγκριθέν κείμενο.**

III. Τό δικαίωμα τῆς Ἐκκλήτου

Τό ἴδιο ἀδιαμφισβήτητο εἶναι καί τό προνόμιο τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά δέχεται καί νά κρίνει ἀμετάκλητα ἐπίδικες διαφορές ἀνακύπτουσες σέ ἄλλες Ἐκκλησίες ἔξω ἀπό τή δική του δικαιοδοσία. Τό προνόμιο αὐτό τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασίζεται στους ἱερούς κανόνες, ἐπιβεβαιώνεται ἀπό βυζαντινοὺς κανονολόγους καί ἐρμηνευτές, μαρτυρεῖται ἀπό τή διενεκή πράξη τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πού φτάνει μέχρι τίς ἡμέρες μας.

Ἐκεῖνο πού ὅμως θά πρέπει νά ἐπισημάνει κανείς εἶναι, ὅτι ἡ

θρόνω, εὐλόγως κρίναντες ... καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ρώμῃ...»

16. Ρ.-Π. Β', 203: «... καί μάλιστα εἰ μηδέ ἔθος ἀρχαῖον παρηκολούθησεν, ὥστε τόν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείων πόλεως τάς ἐν Κύπρῳ ποιείσθαι χειροτονίας...»

έναςχόληση τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ ὑπερόριες ὑποθέσεις εἶναι καί αὐτή κατ' ἀρχήν προϊόν ἐθιμικῆς πρακτικῆς πού διαμορφώθηκε πρὶν ἀκόμα καί ἀπό τή θέσπιση τῶν ἱερῶν Κανόνων, καί δὴ τοῦ 28ου κανόνα στή Χαλκηδόνα πού ἀπέδωσε στή δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τίς διοικήσεις Ἀσίας, Πόντου καί Θράκης καί ἀνεγνώρισε ἐπίσημα πλέον τὰ ἴσα πρεσβεῖα μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως. Μερικά ἐνδεικτικά χαρακτηριστικά παραδείγματα: Ἡ ἐξέταση τῆς περίπτωσης τοῦ καθαιρεθέντος **ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου** πού ἀνήκε στό πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας ἀπό τόν Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριο¹⁷, ἡ ὅλη δραστηριότητα τοῦ **Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου**¹⁸ σέ καθαιρέσεις ἐπισκόπων σέ Μ. Ἀσία, Φρυγία καί Λυκία παράλληλα μέ τήν καθιέρωση ἀπό πλευρᾶς του τῆς 25ης Δεκεμβρίου ὡς ἡμέρα ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων καί τή γενίκευση αὐτοῦ τοῦ ἐορτασμοῦ¹⁹, ἡ ὅλη δραστηριότητα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως **Πρόκλου** (434-466) μέ κρίσεις στήν κανονικότητα ἐκλογῆς πολλῶν ἐπισκόπων ἔξω ἀπό τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως²⁰, ὅλα αὐτά καταδεικνύουν τό **κῦρος τῆς ἐνδημούσης συνόδου** τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά ἀσχολεῖται μέ ὑποθέσεις ἔξω ἀπό τή δική του δικαιοδοσία. Αὐτήν τήν ἐθιμική πρακτική ἐκφράζει καί ὁ **Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος στήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο** ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῶν Ἐπισκόπων Τύρου καί Βηρυτοῦ (Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας), οἱ λόγοι τοῦ ὁποῦ ἔγιναν εἴτε φανερά εἴτε σιωπηρά ἀποδεκτοί: **«Συνήθεια κεκράτηκεν** τούς ἐνδημοῦντας τῇ μεγαλωνύμῳ πόλει ἀγιωτάτους ἐπισκόπους ἡνίκα καιρός καλέσοι, περί ἀνακυπτόντων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων **συνεῖναι καί διατυποῦν ἕκαστα καί ἀποκρίσεως τούς δεομένους**»²¹.

17. V. Grumel, *Les Regestes des Actes du Patriarchat de Constantinople*, Vol. I, Fasc. I, Paris 1972, N. 10.

18. V. Grumel, *Les Regestes ...*, N. 16, 17α, 20, 22, 23.

19. V. Grumel, *Les Regestes ...*, N. 33: "Act synodal établissant en Constantinople la fête de la Nativité de Notre-Seigneur au 25 décembre et lettres dans le but de généraliser cette fête en Orient à Theophile d' Alexandrie, à Jean de Jerusalem, à Flavien d' Antioche, à Isaac d' Arménie».

20. V. Grumel, *Les Regestes ...*, N. 86b, 88, 90.

21. Bl. E. Schwartz, *Acta Conciliorum Oecumenicorum, Concilium Universale Chalcedonense*, Berolini et Lipsiae 1927 (φωτοτυπική ἀνατύπωση 1965) 2, 1, 3, σελ. 107.

• Οί ιεροί κανόνες, επί τῶν ὁποίων ἡ ἐνδημοῦσα Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέκτησε αὐτήν τὴν ὑπερόρια δικαιοδοσία, ὥστε νά ἐπιλύει διαφορές ἔξω ἀπό τή δική του δικαιοδοσία, σέ συνάρτηση μέ τό ἐκ τῶν προτέρων δημιουργηθέν ἔθος εἶναι καί οἱ **κανόνες 9 καί 17 τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή Χαλκηδόνα**²². Στούς κανόνες αὐτούς ἡ προσφυγή στόν Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραμένει ὡς β΄ ἐναλλακτική δυνατότητα, ὅπως καί νά ἐρμηνεύσει κανεῖς τούς ὅρους «**Ἐξάρχος**» καί τόν ὄρο «**Διοίκηση**», πού συνιστᾶ τὴν πρώτη δυνατότητα. Οἱ Πατέρες τῆς Χαλκηδόνας θέσπισαν ἕνα κανόνα, προερχόμενοι καί ἀπό τούς πέντε διά πρεσβείων τιμηθέντες θρόνους (Ρώμη, Κωνσταντινούπολη, Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιόχεια, Ἱεροσόλυμα) καί τὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἕνα κανόνα πού ἀφοροῦσε ὄχι μόνο τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί τούς ὑπόλοιπους. **Μιά συσταλτική ἐρμηνεία** τῶν Κανόνων, ὅταν αὐτοί εἶναι γενικοί καί δέν προβαίνουν σέ διαφοροποιήσεις καί διακρίσεις, ἀντιβαίνει σέ στοιχειώδη ἐρμηνευτική ἀρχή τοῦ Δικαίου, ἀλλά καί στήν ἴδια τὴ λογική²³. Ἄλλωστε **ἡ διπλῆ ἔκκλητος**, ἡ ὁποία καθιεροῦται γιά τούς Ἐπισκόπους μέ τούς παραπάνω κανόνες δέν ἦταν ἄγνωστη οὔτε στούς μέχρι τότε θεσπισμένους κανόνες ἀπό τὴν ἐκκλησία, οὔτε καί στήν παράλληλη βυζαντινὴ πολιτικὴ νομοθεσία²⁴. Ἄλλωστε θά ἦταν ἄνιση μεταχείριση ἕνας κληρικός νά μποροῦσε νά ἐφεσιβάλει μιά καταδικαστικὴ ἀπόφαση τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου ὑπὸ τόν Μητροπολίτη στή Σύνοδο τῆς Διοικήσεως ὑπὸ τόν Ἐξάρχο. Ἐνας Μητροπολίτης ἢ ὁ ἴδιος ὁ Ἐξάρχος της ὅμως θά ἐκρίνετο μόνο ἀπό τὴ Σύνοδο τῆς Διοικήσεως εὐρισκόμενος σέ μειονεκτικὴ θέση, ἐάν δέν εἶχε τὴ δυνατότητα προσφυγῆς στόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Παρόμοια σέ μειονεκτικὴ θέση θά εὐρίσκοντο καί Μητροπολίτες καί Ἐξάρχοι τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων σέ σχέση μέ

22. Ρ.-Π. Β', 237 καί 258-259.

23. Βλ. ἐκτενέστερα τὴν ἐρμηνεία τῶν κανόνων αὐτῶν, Κυρίλλου (ἐπισκόπου Ἀβύδου), *Ὁ Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό Πηδάλιο καί τό Πατριαρχεῖο Μόσχας*, Ἔκδοσις Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, Κωνσταντινούπολις 2019, ιδιαίτερα σελ. 124-141.

24. Βλ. Βασ. ΙΧ, 1,7 /Βασ. ΙΧ 1,53/ Βασ. 9.2.27/Βασ. ΙΧ, 1, 159. *Synopsis Basilicorum*, Ε, ΙΧ: «Περὶ Ἐκκλήτου καί τινές δύνανται ἐκκαλεῖται». (Ι.-Π. Ζέπος, *Jus Graecoromanum* Ε', Aalen 1962, 257). Βλ. καί σχόλιο τοῦ Βαλσαμῶνος στόν 3ο Κανόνα τῆς Σαρδικῆς: «... οἱ γάρ νόμοι ... διορίζονται πᾶσαν ἐκκλητον δέχεσθαι, οὐ μόνον ἀπαξ ἀλλά καί δῖς» (Ρ.Π. Γ', 236-237).

αυτούς του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως, εάν μπορούσαν να κριθούν μόνο από τη Σύνοδο της Διοικήσεώς τους, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα προσφυγής στον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως. **Κατάργηση της δυνατότητας προσφυγής στον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως θά ήταν άμεση παραβίαση του γράμματος και του πνεύματος του Κανόνα.**

- Η αυθεντική έρμηνεία των κανόνων 9 και 17 της Χαλκηδόνας δέν μπορεί να είναι διαφορετική από αυτή που παρέχει ή διαχρονική έκκλησιαστική πράξη, δηλ. δέν μπορεί να είναι διαφορετική από αυτή που έδωσε ή ίδια ή Έκκλησία. Ένδεικτικά αναφέρονται τά όσα αναφέρει ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νείλος²⁵ (1382) πρὸς τόν Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης: «καί ει βούλει μαθεῖν τοῦ πατριάρχου προνόμιον, ἀπό τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς ἀγίας καί οἰκουμενικῆς δ' συνόδου τοῦτο μαθήσει, **τοῦ ἐνάτου τε φημί καί τοῦ ἑπτακαιδεκάτου**, ἵνα μή μακρόν ἀποτείνωμεν λόγον...»

- Άνεξάρτητα όμως από τους κανόνες 9 και 17 της Χαλκηδόνας θά πρέπει να έχει κανείς πάντοτε ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβε ἤδη ἀπό τόν καιρό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς **τά ἴσα πρεσβεῖα μέ τή Ρώμη**²⁶. Αυτό δέν σημαίνει τίποτα ἄλλο παρά τό ὅτι στον θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνωρίστηκε τό προνόμιο να δέχεται Ἐκκλήτους γιά ὑποθέσεις ἀναφυόμενες στά πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς. **Διαφορετικά ἡ ἔννοια τῶν ἴσων πρεσβεῖων δέ θά εἶχε κανένα νόημα.** Ὅπως ἡ Ρώμη διά τῶν κανόνων 3, 4 καί 5 τῆς Σαρδικῆς²⁷ εἶχε τό προνόμιο να ἀποδέχεται Ἐκκλήτους, κατά τόν ἴδιο τρόπο μέ τήν ἐξίσωση τῶν πρεσβεῖων μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τόν καιρό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς ἀπέκτησε τό ἴδιο προνόμιο. Αυτό σημαίνει, ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἐχούσης τά προνόμια τῆς ἀρχαίας Ρώμης, θά εἶχε τό προνόμιο ἀποδοχῆς Ἐκκλήτου, ἀκόμα καί ἂν δέν εἶχαν θεσπιστεῖ οἱ κανόνες 9 καί 17 τῆς Χαλκηδόνας. **Ἔτσι ἡ ἀναγνώριση ἀποδοχῆς Ἐκκλήτου στον θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως διά τῶν κανόνων 9 καί 17 τῆς Χαλκηδόνας ἔχει χαρακτήρα διαπιστωτικό**

25. F. Miklosich-J. Müller, *Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi I*, vol. 2, Vienne 1860, 40.

26. Ρ.-Π. Β', 281: «... Καί τῶ αὐτῶ σκοπῶ κινούμενοι οἱ ἑκατόν πενήτηκοντα... »

27. Ρ.-Π. Γ', 233-234, 238, 239-240.

καί **ὄχι χαρακτηῖρα συστατικό**. Τοῦτο δέ γιά δύο λόγους: Ἄφ' ἐνός μέν λόγω τῆς διαμορφώσεως τοῦ σχετικοῦ ἐθίμου καί ἀφ' ἑτέρου ἐξ αἰτίας τῆς ἰσότητος τῶν πρεσβείων μέ τή Ρώμη.

- Ὅλα τά ἀνωτέρω ἐπιβεβαιώνονται ἀπό **βυζαντινούς κανονολόγους** καί ἐρμηνευτές.

α. Ὁ Ἄριστηνός²⁸ ἐπισημαίνει: «... τό δικάζεσθαι μητροπολίτην τελοῦντα ὑφ' ἕτερον πατριάρχην, παρά πατριάρχη ἑτέρω, εἰ μή μόνον τῷ Κωνσταντινουπόλεως (ἐδόθη)».

β. Ὁ Βαλασιών²⁹, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τό δικαστήριον τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τό ὑπέρτατο «διά τήν τοῦ θρόνου ὑπεροχήν» ἐπισημαίνει: «τά μέντοι ὀρισθέντα περί τοῦ Πάπα ἐκκληπτέον καί εἰς τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, διά τό ἐπί πᾶσιν ὁμοίως καί τοῦτον τῷ Πάπα τιμηθῆναι ἀπό διαφόρων κανόνων».

γ. Ὁ Ζωναράς³⁰, ὁ ὁποῖος ρητά ἐπισημαίνει, ὅτι μέ τή θέλησή τους καί ὄχι «ἄκοντας» μποροῦν νά κριθοῦν Μητροπολίτες ἄλλης δικαιοδοσίας ἀπό τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. **Τό κείμενο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας** – δυστυχῶς, ἐπειδή δέν τό συμφέρει ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ζωναρά τόν παρερμηνεῖ, μιά παρερμηνεία πού μπορεῖ μόνο νά ἀπευθύνεται σέ ἀδαιεῖς καί ὄχι σέ αὐτούς πού τούλάχιστον γνωρίζουν ἑλληνικά. Γιά νά ἀναφερθοῦμε καί σέ ἕνα ἀκόμα ἀπόσπασμα τοῦ Ζωναρά, ἐπισημαίνει τά ἐξῆς ὁ Ζωναράς³¹ γιά τά ἴσα Πρεσβεῖα Κωνσταντινουπόλεως καί Ρώμης: «ὡς ἡ πάλαι Ρώμη, **δεῖ αὐτήν** (δηλ. τήν Κωνσταντινούπολιν) καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προνομίοις, **ὡς ἐκείνην** (δηλ. τήν Ρώμη) τιμᾶσθαι, πασῶν τῶν ἄλλων προτιμωμένων Ἐκκλησιῶν...»

δ. Ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης³² ἐπισημαίνει, ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τό δικαίωμα καί τό προνόμιο, «τά ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις **ἐπιτηρεῖν καί διορθοῦσθαι** καί πέρας ἐπιτιθέναί ταῖς κρίσεσιν».

- Τίς ἀπόψεις αὐτές τῶν βυζαντινῶν κανονολόγων ἐπιβεβαιώνει καί ἡ **μεταγενέστερη μεταβυζαντινή ἐκκλησιαστική πράξη** πού φτά-

28. Ρ.Π. Β', 240 (σχόλιο στόν 9 Κανόνα τῆς Χαλκηδόνας).

29. Ρ.Π. Γ', 149 (σχόλιο στόν 12 Κανόνα τῆς Συνόδου στήν Ἀντιόχεια), 237 (σχόλιο στόν 3 Κανόνα τῆς Σαρδικῆς).

30. Ρ.Π. Β', 260 (σχόλιο στόν 17 κανόνα τῆς Χαλκηδόνας).

31. Ρ.Π. Β', 282 (σχόλιο στόν 28 κανόνα τῆς Χαλκηδόνας).

32. Ρ.Π. ΣΤ', 428-429.

νει μέχρι σήμερα. (Λόγω συντομίας παρατίθενται ελάχιστα ένδεικτικά παραδείγματα).

1. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ματθαῖος³³ καθαιρεῖ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Ἀθανάσιο (1600).

2. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιος³⁴ κηρύσσει ἔκπτωτο τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Παῖσιο (1665).

3. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος Δ΄³⁵ καθαιρεῖ τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Κύριλλο (1672).

4. Ὁ Συνοδικός Τόμος³⁶ ἐπί Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου Β΄ (1688) ἐπικυρώνει τά δίκαια τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπί τοῦ Ὁρους Σινᾶ, ἀναφερόμενος στίς πολλαπλές κρίσεις «τοῦ Οἰκουμενικοῦ κριτηρίου» τῆς Κωνσταντινουπόλεως περί τούτου.

5. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γαβριήλ Γ΄ ἐπικυρώνει³⁷ τήν καθαίρεση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Γερμανοῦ (1702-1707).

6. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παῖσιος Β΄ (1746) καθαιρεῖ³⁸ τελεσίδικα τόν Μητροπολίτη Χαλεπίου Γεράσιμο, ὡς λατινόφρονα.

7. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Χρῦσανθος κηρύσσει ἔκπτωτο³⁹ τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Θεόφιλο (1825).

8. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἄνθιμος ΣΤ΄ ἐπικυρώνει⁴⁰ σχετική ἀπόφαση τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καί κηρύσσει ἔκπτωτο τόν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Κύριλλο Β΄ (1872).

9. Τό 1909 ὁ οἰκουμενικός θρόνος ἀναγνωρίζει τήν ἀμφισβητούμενη ἐκλογή τοῦ Ἱεροσολύμων Δαμιανοῦ⁴¹.

10. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας δοκιμασθεῖσα τό 1998 ἐξ αἰτίας

33. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, Κωνσταντινούπολις 1902, 549.

34. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 7-9.

35. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 159-164.

36. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 410-422, 480.

37. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 566-574.

38. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 190.

39. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἐγγραφα*, Β΄, 48.

40. Χρ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων*, Θεσσαλονίκη 2010 (Ἀνατ. ἔκδ. 1970), 837 ἔξ.

41. Α. Kartaschoff, *Τό τῆς ἐκκλήτου δικαίωμα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ πράξει*, Ὁρθοδοξία (1948) 297.

σχίσματος⁴² και τό Πατριαρχείο Ἱεροσολύμων ἐξ αἰτίας τοῦ προβλήματος πού εἶχε δημιουργηθεῖ σχετικά πρόσφατα μέ τόν Πατριάρχη Εἰρηναῖο⁴³ ἀπετάνθησαν πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιά τήν ἐπίλυση τοῦ προβλήματός τους.

Ἀνακεφαλαιώνοντας αὐτή τήν ἐνότητα καί συνοψίζοντας μποροῦμε ἀδιαμφισβήτητα νά συμπεράνουμε, ὅτι ὁ **Οἰκουμενικός θρόνος καί ἐξ αἰτίας τῶν ἴσων Πρεσβείων μέ τή Ρώμη καί ἐπί τῆ βάσει τῶν κανόνων 9 καί 17 τῆς Χαλκηδόνος καί σύμφωνα μέ τίς ἀπόψεις τῶν Κανονολόγων καί σύμφωνα μέ τή διενεκῆ ἐκκλησιαστική πρακτική ἔχει τό ἀναμφισβήτητο δικαίωμα νά δέχεται Ἐκκλήτους γιά ἐπίδικες ὑποθέσεις ἔξω ἀπό τή δική του δικαιοδοσία**. Αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος ἔκαναν χρήση καί ὁ πρῶην Κιέβου Φιλάρετος καί ὁ πρῶην Λβίβ Μακάριος.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔπραξε αὐτό πού ἐπιβεβαίωσαν οἱ **4 Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς⁴⁴** στήν ἐπί Πατριάρχου **Διονυσίου Γ' (1663)** Σύνοδο: «αἱ ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀναφέρονται καί παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν ὡς τά ἴσα πρωτεῖα κατά τούς κανόνας ἔχοντος τῆς παλαιᾶς Ρώμης». Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔπραξε αὐτό, τό ὁποῖο γράφουν οἱ **4 Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς** στή Συνοδική τους Ἐπιστολή (1848), πρὸς τόν Πάπαν Πῖον Θ', ὅτι δηλ. ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιλαμβανόμενος ὑποθέσεων ἔξω ἀπό τή δικαιοδοσία του συνιστᾶ τό ὑπέρτατο κριτήριον⁴⁵.

IV. Ἡ ἀναγνώριση τῶν χειροτονιῶν γενομένων ἐκτός τῆς κανονικῆς Ἐκκλησίας

Ἡ σχέση τῆς κανονικῆς Ἐκκλησίας μέ τούς ἐκτός αὐτῆς εὐρισκομένους αἰρετικούς καί σχισματικούς εἶναι ἀπό τά πλέον ἐνδια-

42. Βλ. Ἐπιστολή τοῦ Μακ. Πατριάρχου Σόφιας, *Ὁρθοδοξία* (1998) 621.

43. Ἐπιστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου περὶ τῆς διαγραφῆς τοῦ Πατριάρχου Εἰρηναίου ἀπό τά Δίπτυχα, *Ἐκκλησία* 82 (2005) 526-527 καί *Ἀπόστολος Βαρνάβας* 66 (2005) 291. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἔγγραφα*, Γ', 102-103. Ἰ. Καρμίρης, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Τόμ. II, Ἐν Ἀθήναις 1953, 905-925.

44. Κ. Δελικάνης, *Πατριαρχικά Ἔγγραφα*, Γ', 102-103.

45. Ἰ. Καρμίρης, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Τόμ. II, Ἐν Ἀθήναις 1953, 916.

φέροντα θέματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καί τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Θά ἀνέμενε ἴσως κανεῖς στίς περιπτώσεις αὐτές ἡ Ἐκκλησία ἀδιακρίτως νά θεωρεῖ τά ἐκτός αὐτῆς τελούμενα μυστήρια ὡς παντελῶς ἄκυρα καί ἀνυπόστατα, ἀκολουθουμένης τῆς σχετικῆς θεωρήσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦ Φιρμιλιανοῦ καί τοῦ **Ἀγ. Κυπριανοῦ**⁴⁶. Θά ἀνέμενε νά ἰσχύει ὡς ἀπαρέγκλιτος καί ἀπαραβίαστος γενική ἀρχή αὐτό πού διατυπώνει ὁ **Μ. Βασίλειος**⁴⁷ στήν ἐπιστολή του πρὸς τόν Ἀμφιλόχιο Ἰκονίου: «οἱ δέ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστάντες, οὐκ ἔτι ἔσχον τήν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτούς ἐπέλιπε γάρ ἡ μετάδοσις **τῷ διακοπῆναι τήν ἀκολουθίαν**. Καί συνεχίζει: «οἱ δέ ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον τήν ἐξουσίαν, **οὐκέτι δυνάμενοι χάριν Πνεύματος Ἁγίου ἐτέροις παρέχειν ἢς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι**». Ἐδῶ ὁ Μ. Βασίλειος ἀναφέρεται στοὺς Καθαροὺς, οἱ ὅποιοι ἀνῆκαν στοὺς «ἀπεσχισμένους», δηλ. στοὺς σχισματικούς.

Ἐντυπωσιακά ὅμως εἶναι τά παρακάτω. Ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος, γνωρίζοντας, ὅτι ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες τῆς Ἀσίας **«οἰκονομίας ἔνεκα τῶν πολλῶν»** τοὺς ἀναγνωρίζουν τό βάπτισμα καί δέν τοὺς ἀναβαπτίζουν, συναντιλήπτορας τῶν ἀναγκῶν τῆς περιστάσεως, ἀποφαίνεται καί αὐτός: **«ἔστω (αὐτό) δεκτόν»**. Τά πράγματα ὅμως γίνονται περισσότερο παράδοξα, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος ἔρχεται νά κρίνει τό κακούργημα, δηλ. τό ἔγκλημα τῶν Ἐγκρατιτῶν. Ἐνῶ κατ' ἀρχὴν ἀπορρίπτει τό βάπτισμά τους, ἐπισημαίνει μετὰ ἀπό λίγο, ὅτι ἐπειδὴ διαμορφώθηκε ἓνα ἀντίθετο ἔθος (ἔθιμο) καί ἡ μὴ ἀναγνώριση τοῦ βαπτίσματος θά ἦταν ἐμπόδιο «τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ», γι' αὐτό **«πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον καί... ἀκολουθητέον»**. Τό πλέον ὅμως παράδοξο εἶναι, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος ἀποδέχεται τίς χειροτονίες τοῦ Σατορνίνου καί τοῦ Ζωίνου, τοὺς ὁποίους «ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, **προσεδεξάμεθα εἰς τήν καθέδραν τῶν Ἐπισκόπων**»⁴⁸. Αὐτό σημαίνει, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος ἀποδίδει τήν κανο-

46. Ἐπιστ. 75 τοῦ Φιρμιλιανοῦ πρὸς τόν Κυπριανό καί ἐπιστ. 70 τοῦ Κυπριανοῦ πρὸς ἀφρικανούς Ἐπισκόπους. Βλ. Saint Cyprien, Correspondance, Μετ. Le Chanoine Bayard, Paris 1925, 303 καί 253: «...pro certo tenentes naminem baptizari foris extra ecclesiam posse, cum sit baprisma unum in sancta ecclesia...»

47. Ρ.Π. Δ', 90.

48. Ρ.Π. Δ', 91.

νικότητα σέ ἀβάπτιστους, μή κεχρισμένους καί ἀχειροτόνητους, ὅπως θά μπορούσε νά ἰσχυρισθεῖ κάποιος σήμερα.

Προκαλεῖ πράγματι μεγάλη ἀπορία, πῶς ὁ Μ. Βασίλειος ὄχι μόνο ἀναγνωρίζει ἕνα βάπτισμα, ἀλλά καί τή χειροτονία πού δέν τελέστηκε στους κόλπους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν ἐξετάσει κανεῖς μέ προσοχή περιπτώσεις πού συναντᾶ κανεῖς στήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, ἀλλά καί σέ κείμενα ἄλλων σχετικῶν ἱερῶν κανόνων, ἡ ἀπορία ὄχι μόνο δέν λύνεται, ἀλλά ἐντείνεται ἀκόμα περισσότερο. Διαβάζουμε π.χ. στόν 68ο κανόνα τῆς Συνόδου στήν Καρθαγένη (419), ὅτι **Δονατιστές** κληρικοί θελήσαντες νά ἀποκαταστήσουν τήν κοινωνία τους μέ τήν κανονική Ἐκκλησία, **γίνονται δεκτοί στους οἰκείους ἱερατικούς βαθμούς**. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ διάταξη τοῦ Κανόνα: «... οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει, ἐάν πρὸς τήν καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν, μή κατά τήν περαματική σύνοδον μή δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς, **ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι προσδεχθῶσι**, δι' ὧν τῇ καθολικῇ γίνεται πρόνοια⁴⁹».

Ὅταν λοιπόν οἱ Δονατιστές, τῶν ὁποίων οἱ δοξασίες χαρακτηρίζονται ὡς «πλάνη», γίνονται δεκτοί στήν ἐνότητα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωριζομένης τῆς χειροτονίας τῶν κληρικῶν τους, τί θά ἔπρεπε ἢ θά πρέπει νά γίνεται μέ σχισματικούς καθ' ὅλα Ὁρθόδοξους περί τήν πίστιν;

Στό σημεῖο αὐτό εἶναι ἀναγκαία μία νοηματική παρένθεση, γιά νά τονισθεῖ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθόριζε καί καθορίζει κάθε φορά τή σχέση της μέ τους ἐκτός αὐτῆς εὐρισκομένους αἰρετικούς καί σχισματικούς μέ κριτήριο, ὄχι μόνο καί ἀποκλειστικά τή βαρύτητα τῆς ἀπόκλισης ἀπό τήν Ὁρθοδόξη πίστη, ἀλλά τήν ἐχθρική ἢ μή διάθεσή τους πρὸς τήν κανονική Ἐκκλησία, ἀλλά καί (κυρίως) **μέ καθαρὰ ποιμαντικά κριτήρια**, προκειμένου νά οἰκονομήσει τήν ἔνταξη τῶν ἐκτός αὐτῆς εὐρισκομένων στήν κανονικότητα. Ὅταν διαβάζει κανεῖς π.χ. τόν 95ο κανόνα τῆς Συνόδου τοῦ Τρούλλου⁵⁰ διαπιστώνει, ὅτι οἱ μὲν Καθαροί καί οἱ Τεσσαρακαίδεκατίτες ἐγίνοντο δεκτοί διά Μύρου, ἐνῶ ἀντίθετα Νεστοριανοί, Εὐτυχιανιστές καί Σεβηριανοί ἐγίνοντο δεκτοί χωρίς Μύρο, ἀπλά μέ τήν ἐπίδοση λιβέλλου. Ἐρωτᾶ λοιπόν κανεῖς: Πῶς εἶναι δυνατόν οἱ περιπεσόντες σέ βαρύτερες χριστολογικές αἵρέσεις

49. Ρ.Π. Γ', 479.

50. Ρ.Π. Β', 529-531.

νά κρίνονται ἐπιεικέστερα ἀπὸ ἐκείνους πού διαφοροποιοῦντο ὡς πρὸς τὸ ἡμερολόγιο καὶ τὸν ἑορτασμό τοῦ Πάσχα; Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ μπορεῖ μόνο νά δοθεῖ, ἐάν συνειδητοποιήσει κανεὶς, ὅτι ἡ Ἐκκλησία «ἰδίᾳ ἐξουσία» εἶναι ἐκείνη πού κάθε φορά κρίνει τὴ στάση της ἀνάλογα μὲ τὴ συγκυρία μὲ κριτήριον τὴν οἰκονομία τῶν πραγμάτων ἀπέναντι στοὺς ἐκτὸς αὐτῆς εὕρισκομένους, ἀποτιμῶντας τὸ κάθε φορά πρακτέον. Εἶναι ἐξ ἄλλου ἀδιαμφισβήτητο, ὅτι **γιά τὸ ὀρθόδοξο συνειδὸς ἡ Ἐκκλησία ὑπέρκειται τῶν ἱ. Κανόνων καὶ δὲν ὑπέρκεινται οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας. Διαφορετικὰ δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ἄσκησης Οἰκονομίας.**

• Εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἢ ἱστορία τοῦ σχισματικοῦ Μελιτίου Λυκοπόλεως καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων 29 Ἐπισκόπων⁵¹. Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος⁵² ἐδέχθη σὲ ἐκκλησιαστικὴ κοινωρία τοὺς χειροτονηθέντες ἀπὸ τὸν Μελίτιο. Ἐδῶ δὲν πρέπει νά ἀποκρυβεῖ, ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς κανονικότητος προϋποθέτει τὴ χειροθεσία (ἢ μυστικωτέρα χειροτονία⁵³) πού σὲ καμιά περίπτωση ὅμως δὲ συνιστᾶ ἀναχειροτονία⁵⁴. Ἐάν ἐπρόκειτο περὶ αὐτοῦ, αὐτὸ θὰ ἐγίνετο ἀπολύτως σαφές. Τὸ πλέον παράδοξο ὅμως ἐδῶ εἶναι, ὅτι ἀναγνωρίζεται ἡ χειροτονία σχισματικῶν Ἐπισκόπων πού τελέστηκε ὄχι ἀπὸ τρεῖς ἢ τοῦλάχιστον δύο Ἐπισκόπους, ἀλλὰ **ἡ χειροτονία πού τελέστηκε ἀπὸ ἓνα Ἐπίσκοπο**, δηλ.

51. Σωκράτους, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία I*, 9 (PG 67, 80-81). Θεοδωρήτου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, I*, 8 (PG 82, 929AB) καὶ Γελασίου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, II*, 33 (PG 85, 1340A). Βλ. καὶ Σπ. Μήλια, *Συνάθροισις Ἱερῶν Κανόνων*, Τόμ. Α', 1761, 1901.

52. Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ (τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου): «Τῆ ἁγία καὶ μεγάλη χάριτι Θεοῦ Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησία, καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον, καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες, καὶ τὴν μεγάλην καὶ ἁγίαν σύνοδον συγκροτηθέντες ἐπίσκοποι, ἐν Κυρίῳ χαίρουν». PG 82, 928B-932B.

53. Στὴν ἐκδοσὴ τῆς ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ J.-P. Migne (PG 82, 929-930, ὑπ. 40), παρατηρεῖται, ὅτι ἡ ρήτρα αὐτὴ δὲν ἀναγράφεται σὲ ὅλους τοὺς Κώδικες: «Abesse haec: μυστ. χειρ. βεβ. a quibusdam codibus, ait Casaubonus».

54. Αὐτὸ ἀποδέχεται καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου Ἅγιος Ταράσιος, ἐρμηνεύοντας τὸν nicorum, *Series Secunda*, Vol. Tertium, Rars Prima, Berolini 2008, 70 (ed. Er. Lamberg): «... Καὶ πὼς νοεῖτε τὸν χειροθετούμενον; ... Μήπως ἐπ' εὐλογίας ἐνταῦθα τὴν χειροθεσίαν λέγει καὶ οὐχὶ ἐπὶ χειροτονίας». Βλ. καὶ Β. Γιαννόπουλος, Ἡ ἀποδοχὴ τῶν Αἰρετικῶν κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, *Θεολογία* 59 (1988) 538, ὑποσ. 10: «Πρέπει νά ἀποκλεισθῇ ἡ ἰδέα τῆς ἀναχειροτονίας τῶν Καθαρῶν καὶ τῶν Μελιτιανῶν».

τόν Μελίτιο Λυκοπόλεως. Ἡ περίπτωση ὁμως αὐτή, δηλ. ἡ ἀναγνώριση χειροτονίας τελεσθείσης ὑπὸ ἑνὸς μόνον ἐπισκόπου δὲν εἶναι ἄγνωστη στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ὅταν στὰ χρόνια τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὁ **Ἐπίσκοπος Φίλων** χειροτόνησε μόνος ὡς Ἐπίσκοπο Παλαιβίσκης τὸν Σιδήριο, ἡ χειροτονία αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν θεωρήθηκε ἄκυρη, ἀλλὰ ἀναγνωρίστηκε καὶ ἀπὸ τὸν Μ. Ἀθανάσιο προήχθη δέ σέ Μητροπολίτη Πτολεμαΐδος. Ὁ **Εὐάγριος** χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (388-392) ἀπὸ ἕναν Ἐπίσκοπο, τὸν Παυλίνο καὶ αὐτοῦ δέ ἡ χειροτονία δὲν ἀκυρώθηκε⁵⁵. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὰ πρακτικὰ της μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὶς χειροτονίες Ἐπισκόπων πού τέλεσε μόνος ὁ Ἀγκύρας Εὐσέβιος. Ὁ Εὐσέβιος π.χ. χειροτόνησε καὶ ἐνεθρόνισε μόνος τὸν Γαγγρῶν Καλλίνικο, χωρὶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἡ χειροτονία του⁵⁶.

Τὸ θαυμαστὸ ὕφος καὶ βάθος τῆς Οἰκονομίας τῆς Ἐκκλησίας πού υπερβαίνει τοὺς Κανόνες μαρτυρεῖ ἡ χειροτονία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, ὁ ὁποῖος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ἀπὸ μόνον τὸν Ἀμασείας Φάσιδα, χωρὶς τῆ φυσικὴ παρουσία τοῦ Γρηγορίου, εὐρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν πορείας 3 ἡμερῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης⁵⁷, τοῦ Ἁγ. Νικοδήμου στό Πηδάλιο⁵⁸ κ.λπ. Μήπως ἐντυπωσιακὴ δὲν εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Ὅσιου Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου (409-493) χειροτονηθέντος⁵⁹ ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Γεννάδιο (458-471);

55. Θεοδωρήτου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, PG 82, 1248 C.

56. Mansi 7,449. Γιὰ εἰδικές ἐξαιρετικές, ὑπαρκτές ὁμως περιπτώσεις ἐπισκοπικὲς χειροτονίες ὑπὸ ἑνὸς μόνο ἐπίσκοπου, βλ. καὶ Μητρ. Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος, Ἡ ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς Ἐπισκόπων χειροτονία ἐπισκόπου, *Ὁρθοδοξία* 43 (1929) 291-297.

57. Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, PG 46, 909 B: «...ὁ Φαίδιμος, οὐδὲν προσχὼν τῷ μεταξύ διαστήματι, ὧπερ ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου διείργετο (τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἐκείνον ἀπέχοντος), ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβλέβας ... ἀντὶ χειρὸς ἐπάγει τῷ Γρηγορίῳ τὸν λόγον ἀφιέρωσας τὸν σωματικῶς οὐ παρόντα καὶ ἀποκληρώσας αὐτῆς τὴν πόλιν ἐκείνην».

58. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, Θεσσαλονίκη 1991, 551-552: «Τὴν τῶν Ἑλλήνων δέ ἅπασαν παιδείαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μαθὼν πρότερον καὶ μαθητὴς ὕστερον τοῦ Ὠριγένους γενόμενος, οὕτω μετὰ ταῦτα ὑπὸ Φαίδιμου τοῦ τῆς Ἀμασείας ἐπισκόπου, μακρὰν μὲν ἀπέχοντος τῷ τόπῳ, πλησίον δέ ὄντος τῷ ἀπεριγράπτῳ τῆς χάριτος, ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, χειροτονεῖται τῆς κατὰ Πόντον (ἦτοι τὴν Μαύρην θάλασσαν) Νεοκαισαρείας Ἐπίσκοπος.

59. *Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ὀσίου Πατρὸς ἡμῶν Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου* (ὑπὸ

• Ο Άγιος Μελέτιος Άντιοχείας⁶⁰ πού χειροτόνησε καί τόν Μ. Βασίλειο καί τόν Άγ. Ίωάννη τόν Χρυσόστομο σέ διάκονο, ό όποίος άποκατέστησε καί τόν Άγ. Γρηγόριο σέ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως καί διετέλεσε Ύεξαρχος τής Β΄ Οικουμενικής Συνόδου είχε χειροτονηθεί άπό Άρειανούς. Ποτέ όμως δέν άμφισβητήθηκε ή χειροτονία του.

• Ο Άγιος Κύριλλος Ίεροσολύμων⁶¹ (313-386) χειροτονήθηκε έπίσης Ύπίσκοπος άπό Άρειανούς (άπό τόν Άκάκιο Καισαρείας). Στην Ύκκλησία έγινε δεκτός ως Ύπίσκοπος, όπως καί οι χειροτονηθέντες άπό αυτόν.

• Ο Άγιος Γερμανός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως⁶² (715-730) είχε χειροτονηθεί άπό Μονοθελήτες.

• Όπως άναφέρεται στόν βίο του Άγίου Σάββα ό άγιος Ίωάννης Ίεροσολύμων χειροτονήθηκε άπό Σεβηριανούς⁶³.

• Στην Β΄ Οικουμενική Σύνοδο (381) παρεκάθησαν Ύπίσκοποι πού είχαν χειροτονηθεί άπό Άρειανούς, (άπό τόν Άκάκιο Καισαρείας) μετά τήν καταδίκη τής αίρεσης άπό τήν Α΄ Οικουμενική⁶⁴ (325).

Συμείων του Μεταφραστού). PG 116, 1001 A: «... ό έπίσκοπος ... τί ποιεί; Κάτωθεν μέν έπιτρέπει τῷ άρχidiaκόνῳ τάς συνήθεις εύχάς ύπαγορευσαι· αυτός δέ προσευξάμενος χειροτονεί τόν μέγαν καί μή παρόντα πρεσβύτερον...»

60. Σωκράτους, *Έκκλησιαστική Ίστορία II*, 44 καί V, 5c 493, 230-232. Σωζομενοῦ, *Έκκλησιαστική Ίστορία, IV*, 28 καί IX, 28. Άμφιλοχίου, *Λόγος εις Μ. Βασίλειον*. Σπ. Μήλια, *Συνάθροισις, Β΄*, 737-740. Βλ. ύποσ. 74.

61. Σωκράτους, *Έκκλησιαστική Ίστορία II*, V, 8. Σωζομενοῦ, *Έκκλησιαστική Ίστορία, IV*, 25, VIII, 7. Θεοδωρήτου, *Έκκλησιαστική Ίστορία, 9* (Συνοδικόν παρά τής έν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου) PG 82, 1217: «Τής δέ γάρ μητρος άπασῶν τῶν Έκκλησιῶν τής έν Ίεροσολύμοις, τόν αιδεσιμώτατον καί θεοφιλέστατον Κύριλλον έπίσκοπον είναι γνωρίζομεν, κανονικῶς τε παρά τῶν τής έπαρχίας χειροτονηθέντα πάλοι καί πλείστα πρὸς τούς Άρειανούς έν διαφόροις τόποις άθλήσαντα».

62. Σπ. Μήλια, *Συνάθροισις, Β΄*, 739. Συμμετείχε έξ άλλου στήν καταδικάσασα τήν στ΄ Οικουμενική Ψευδοσύνοδο του έτους 712. Θεοφάνους, *Χρονογραφία*, PG 108, 773c: «Εὔρεν οὖν όμόφρονα (ό Φιλιππικός)... Γερμανόν τε τόν μετά ταῦτα Κωνσταντινουπόλεως θρόνον κατασχόντα έπίσκοπον, τόν τηνικαῦτα ύπάρχοντα Κυζίκου ...»

63. Σπ. Μήλια, *Συνάθροισις, Β΄*, 740. Βλ. ύπ. 78.

64. Ίερ. Κοτσώνης, *Ή κανονική άποψις περί τής έπικοινωνίας μετά τῶν Έτεροδόξων*, Έν Αθήναις 1957, 176.

• Οί χειροτονηθέντες από τόν Μονοφυσίτη Πατριάρχη Πέτρο Γ' Μογγό († 489) Ἐπίσκοποι, ἐγένοντο δεκτοί στήν Ἐκκλησία ὡς Ἐπίσκοποι⁶⁵.

• Οί περισσότεροι Ἐπίσκοποι πού μετεῖχαν στήν ΣΤ' Οἰκουμενική Σύνοδο, οἱ ὁποῖοι εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπό τούς αἰρετικούς Πατριάρχες Σέργιο, Πύρρο, Πέτρο καί Παῦλο, ἦσαν προηγουμένως Μονοθελήτες χειροτονηθέντες ἀπό Μονοθελήτες⁶⁶.

Τό πλέον ὁμως παράδοξο, ἴσως γιά κάποιους, γιά πολλούς ἤ λίγους, εἶναι ὅσα συμβαίνουν στήν Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδο, στήν α' καί β' συνεδρία. Εἶναι πράγματι τουλάχιστον περίεργα, ὅσα σποραδικά ἄστοχα ὑποστηρίζονται ἀπό κάποιους πού ὑπερακοντίζοντες τή διάκριση καί τήν Οἰκονομία τῶν Πατέρων θεωροῦν, ὅτι διασφαλίζουν τήν καθαρότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. Τά ὅσα ἐγιναν στήν Α' καί Β' καί Γ' Συνεδρία συνοψίζονται συμπερασματικά στήν γ' συνεδρία, ὅπου καταγράφονται τά ἑξῆς⁶⁷: «... ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ μεγάλῃ καί οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἀκολουθησάσῃ τοῖς πατρικοῖς καί ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς **δέχεσθαι τούς ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρέφοντας, ἔτι μήν καί τούς ὑπό αἰρετικῶν χειροτονηθέντας, ὀρθοδοξοῦντας προσλαμβάνεσθαι**». Ὁ πρόεδρος τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου Ἅγιος Ταράσιος ἐπιβεβαιώνει⁶⁸: «Προλαβοῦσα ἡ ἀγία σύνοδος αὕτη ἀπεφήνατο, ἀκολουθοῦσα τοῖς ἀγίοις πατράσιν ἡμῶν, ὅτι τούς προσερχομένους ἐκ τῆς αἰρέσεως προσδέχεσθαι χρή, ἐάν ἕτερα αἰτία οὐκ ἐκβάλλῃ τούς τοιούτους ἐκ τῆς ἱερατικῆς τάξεως». Τό συμπέρασμα ἀπό τή μελέτη τῶν πρακτικῶν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι, ὅτι ὁ Ἅγ. Ταράσιος ἀναγνωρίζει τή χειροτονία εἰκονομάχων Ἐπισκόπων, ἀκόμα καί αὐτῶν πού εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπό αἰρετικούς καί τούς ἀποκαθιστᾶ κανονικά στούς θρόνους τους. Χωρίς ἐδῶ νά μποροῦν νά καταγραφοῦν ἀναλυτικά ὅλα ὅσα διαδραματίστηκαν στήν Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδο ὀφείλουν νά τονισθοῦν τά ἑξῆς σημεία:

65. Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας*, Ἀλεξάνδρεια 1935, 433.

66. Σπ. Μήλια, *Συνάθροισις*, Β', 740

67. Concilium Universale Nicaenum Secundum, Ed. Er. Lamberz, ACO, Series Secunda, 4,1, 224. (Walter de Gruyter, Berolini, MMVIII).

68. ACO 4,1, 230.

1. Οἱ **ἐπιστρέφοντες εἰκονομάχοι** δέν γίνονται δεκτοί μόνον ὡς Ἐπίσκοποι, ἀλλά ἐπανέρχονται στίς ἐπισκοπές, ἔδρες πού κατεῖχαν⁶⁹.

2. Ἡ **χειροθεσία πού προβλέπει ὁ 8. κανόνας τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου** (περί Καθαρῶν) δέν εἶναι **ἀναχειροτονία**, ἀλλά **ἀπλή εὐλογία**⁷⁰. Στήν περίπτωση τῶν Εἰκονομάχων τελικά προκρίνεται ὡς οὐσιαστικό στοιχεῖο γιά τήν ἀποδοχή τους ἡ καταδίκη τῆς αἵρεσης καί ὄχι κάποια χειροθεσία.

3. Ὁ **Εὐστάθιος Σεβαστείας** (300-380), υἱός τοῦ ἀρειανόφρονος Εὐλαλίου Σεβαστείας, παρότι κατεδικάσθη ὡς ἀρειανόφρων ἀπό τή Σύνοδο τῆς Μελιτηνῆς, ἀπεκατεστάθη στήν ἔδρα του καί ἐγένετο ἀποδεκτός καί ἀπό τόν Μ. Βασιλεῖο⁷¹.

4. Σύμφωνα μέ τήν Γ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο **Μεσσαλιανοί κληρικοί** γίνονται ἀποδεκτοί στήν κοινωρία τῆς Ἐκκλησίας ἄνευ ἀναχειροτονίας⁷².

5. Ὁ **Ἄγ. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας** καλεῖ τόν **Διάκονο Μάξιμο** νά μή διακόπτει τήν κοινωρία πρός τόν Ἀντιοχείας Ἰωάννη, ἐπειδή ὁ τελευταῖος ἀποκατέστησε ἄμεσα τήν κοινωρία μέ πρῶην Νεστοριανούς. Τόν καλεῖ μάλιστα «μή ἀκριβολογεῖσθαι σφόδρα περί τούς μεταγινώσκοντας οἰκονομίας, ὡς ἔφην, δεῖται τό πρᾶγμα πολλῆς»⁷³.

69. ACO 4,1, 232: «Πέτρος ὁ Θεοφιλέστατος καί τόπον ἐπέχων Ἀδριανοῦ τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης καί Ἰωάννης καί Θωμάς οἱ θεοφιλέστατοι πρεσβύτεροι καί τοποτηρηταί τῆς Ἀνατολῆς εἶπον Ἀπολαυέτωσαν τούς θρόνους αὐτῶν. Ἡ ἅγια σύνοδος εἶπε· Τό αὐτό λέγομεν καί συντιθέμεθα πάντες. Καί ἀνήλθον εἰς τάς ἀρμοζούσας αὐτοῖς καθέδρας...». ACO 4,1, 60: «Δοκεῖ ὑμῖν τούς θρόνους αὐτῶν ἀπολαβεῖν... Καί ἐκελεύσθησαν ... καθῆσαι εἰς τούς βαθμούς καί καθέδρας αὐτῶν».

70. ACO 4,1, 70: «Καί πῶς νοεῖτε τό χειροθετούμενον; ...Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπε: “Μήπως ἐπ’ εὐλογίας ἐνταῦθα τήν χειροθεσίαν λέγει καί οὐχί ἐπί χειροτονίας”». Εἶναι γεγονός, ὅτι ὄλοι οἱ προσελθόντες στήν κανονική Ἐκκλησία πρῶην εἰκονομάχοι ἐπίσκοποι δέν ἐχειροθετήθησαν. *Περί Καθαρῶν*, βλ. Ρ.Π. Β΄, 133.

71. ACO 4,1, 76: «... ἀπελαθεῖς τῆς ἐπισκοπῆς διά τό ἐν Μελιτηνῇ προκατηρηθῆσαι ... ἐπιστολήν ἐκόμισε ἀποκαθιστώσαν αὐτόν, ἦν ἐπιδείξας τῇ κατά Τύανα συνόδῳ ἀπεκατεστάθη τῷ τόπῳ». Ἐπιστολή 263 Μ. Βασιλείου πρός τούς Δυτικούς, ΕΠΕ, Μ. Βασιλεία Ἔργα 2, Θεσσαλονίκη 1972, 46-48. PG 32, T80B, ὅπου ὅμως ἐν συνεχείᾳ δηλοῦται, ὅτι «πρωτοστάτης ἐστί τῆς τῶν πνευματομάχων αἰρέσεως».

72. Conc. Ephes, ACO 1,1, 7, 117 (2-3 καί 10-18). ACO 4,1, 78: «...μένειν τούς κληρικούς ἐν τῷ κλήρῳ, τούς δέ λαϊκούς ἐν τῇ κοινωρίᾳ τῆς Ἐκκλησίας».

73. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Πρός διάκονον Μάξιμον ὑπομνηστικόν*. PG 77, 320C -321A. ACO 4,1,79-80 (80).

6. **Ὁ Ἅγ. Κύριλλος** στήν πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην **Γεννάδιο** ἐπιστολή του τὸν καλεῖ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν κοινωνία του πρὸς τὸν Πρόκλον Κωνσταντινουπόλεως (434-446), ὁ ὁποῖος εἶχε κοινωνία μὲ αἰρετικό μὴ ἀναγνωριζόμενο Ἐπίσκοπο (μὴ κατονομαζόμενο) τῆς Αἰλιέων Πόλεως. Σημαντικές εἶναι οἱ παρατηρήσεις τοῦ Ἅγ. Κυρίλλου: «**ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἐξῆ τό λίαν ἀκριβές ἀποσώζειν παρορῶμέν τινα, ἵνα μὴ τοῦ παντός πάθωμεν ζημίαν**». Ὁ Ἅγ. Κύριλλος ἐπισημαίνει περαιτέρω: «**ὁ τῆς οἰκονομίας τρόπος οὐδενί τῶν συνετῶν ἀπήρεσεν**»⁷⁴.

7. Ἀναγνωσθεῖσης τῆς πρὸς Ρουφινιανόν ἐπιστολῆς τοῦ **Μ. Ἀθανασίου** ὁ Ἅγιος Ταράσιος τονίζει ὅτι κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιο μόνον οἱ πρωτεργάτες καὶ γεννήτορες τῆς αἵρέσεως δέν μποροῦν νὰ γίνουν δεκτοὶ ὡς κληρικοί καὶ ὄχι οἱ ὑπόλοιποι⁷⁵. Ὁ ἴδιος στή συνέχεια θά ἐρμηνεύσει, τί ἀκριβῶς σημαίνουν οἱ λόγοι τοῦ Μ. Ἀθανασίου.

8. **Ὁ Ὑπάτιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ἐπίσκοποι** ὁμολογοῦν, ὅτι ἐγεννήθησαν, ἀνετράφησαν καὶ ἐχειροτονήθησαν μέσα στήν αἵρεση, γίνονται δέ δεκτοὶ ὡς ἐπίσκοποι⁷⁶, δηλ. γίνονται δεκτοὶ ἄνθρωποι ἀβάπτιστοι καὶ ἀχειροτόνητοι γιὰ τὴν κανονικὴ Ἐκκλησία. Ὁ Ἅγ. Ταράσιος δέν ἀποδέχεται τὴ διάκριση τῶν αἱρέσεων σέ μικρὲς καὶ μεγάλες: «**τό γάρ ἐπὶ δόγμασιν ἐπὶ μικροῖς καὶ μεγάλοις ἀμαρτάνει ταυτόν ἐστίν· ἐξ ἀμφοτέρων γάρ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται**»⁷⁷.

9. Ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μαθαίνει κανεῖς, ὅτι ὁ **Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος** πού εἶχε συμμετάσχει στή ληστρική Σύνοδο τῆς Ἐφέσου «**ἀναστάς... μετῆλθεν εἰς τό ἄλλο μέρος καὶ ἀνεβόησαν οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι, ὁ Θεὸς καλῶς ἤνεγκέ σε, ὀρθόδοξε καλῶς ἦλθες**»⁷⁸.

10. **Ὁ Ρουφῖνος** στήν ἐκκλησιαστικὴ του ἱστορία καταγράφει, ὅτι ὁ **Εὐσέβιος Παμφίλου** (265-340) ἐλθὼν στήν Ἀλεξάνδρεια βρῆκε συγ-

74. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Πρὸς Γεννάδιον πρεσβύτερον καὶ ἀρχιμανδρίτην*. PG 77, 220 ABC. ACO 4,1,80.

75. ACO 4,1,82: «Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Οὐ περί παντός αἰρετικοῦ ἐπιστρέφοντος ἀποφαίνεται ὁ Πατήρ μὴ δεχθῆναι, ἀλλὰ περί τῶν πρωτάρχων τῆς αἵρέσεως καὶ ἐμπαθῶς ἐγκειμένων...»

76. ACO 4,1,84: «... ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ αἵρέσει ἡμῶν γεννηθέντες ἀνετράφημεν καὶ ἠϋξήθημεν».

77. ACO 4,1,86.

78. Conc. Const., ACO II, I, I, 94. ACO 4,1, 86-87.

κρατούμενη μιά Σύνοδο, όπου υπήρχαν κάποιοι πού έλεγαν, ότι όσοι έκοινωνήσαν μέ τόν Άρειο δέν μπορούν νά γίνουν δεκτοί από τήν Έκκλησία. Ή άποψη αυτή δέν έπεκράτησε, αφού ή αντίθετη άποψη θεωρούσε ότι «ούτε γάρ μόνοις ήμίν τήν βασιλείαν τών ουρανών πρεσβεύειν οφείλομεν, αλλά και έτέροις πολλοίς». Όταν ό Πατέρας έδωσε τή στολή και τό δακτύλιο στόν άσωτο, τόν κατέστησε μέτοχο στό άξίωμα τής ιερωσύνης⁷⁹.

11. Σύμφωνα μέ τήν έκκλησιαστική ιστορία του Σωκράτους⁸⁰ ό **έπίσκοπος Σειρμίου Φωτεινός** ήταν μαθητής του Μαρκέλλου Άγκύρας. Στή Σύνοδο τής Σαρδικής οι «άνόμοιοι» Έπίσκοποι **Παύλος και Άθανάσιος** γίνονται δεκτοί στήν κοινωνία τής Έκκλησίας και άποκαθίστανται στους θρόνους τους. Τό ίδιο συνέβη και μέ τόν **Μάρκελλο Άγκύρας** πού διαβεβαίωσε, ότι δέν θεωρούσε, ότι ό Χριστός ήταν ψιλός άνθρωπος⁸¹.

12. Ό εκπρόσωπος του Ρώμης πρεσβύτερος Πέτρος διαβεβαιώνει, ότι ό **Μακάριος Άντιοχείας**, ό άναθεματισθείς από τήν ΣΤ' Οικουμενική Σύνοδο, αφού ήλθε στή Ρώμη, έκλήθη από τόν τότε **πάπα Βενέδικτο** νά άποβάλλει τήν κακοδοξία του και τότε θά μπορούσε, παρά τήν έπίσημη καταδίκη, νά έχει μαζί του έκκλησιαστική κοινωνία⁸².

13. Ό **Μελέτιος Άντιοχείας**, ό όποίος έχειροτονήθη από Άρειανούς, άνέβη στόν άμβωνα, έκήρυξε τό όμοούσιο και ή χειροτονία του «ούκ άπεδοκιμάσθη»⁸³.

79. Ρουφίνου, *Έκκλησιαστική Ιστορία* 10, 29-30. Σωκράτους, *Έκκλησιαστική Ιστορία* III, 7, 1. ACO 4,1, 88-89.

80. Σωκράτους, *Έκκλησιαστική Ιστορία* II, 18, 7 και II, 20, 10-13. SC 493, 70,86: «Αποδιδόασιν ουν τόν τόπον τοίς περί Παύλον και Άθανάσιον, έτι μήν και Μαρκέλλω τῷ Άγκύρας τῇ πρός τῇ μικρᾷ Γαλατία, ός πάλαι μέν καθήρητο... τότε δέ έν τῇ Σαρδικῇ τήν καταδίκην άναπαλαΐσαι έσπούδασεν, διδάξας ως ούκ ένοήθη ή ύπ' αυτού έν τῷ βιβλίω <τεθείσα> φράσις, και διά τουτο ύπόνοιαν του Σαμοσατέως λαβεΐν».

81. ACO 4,1, 90: «...έτι γε μην και Μαρκέλλω τῷ Άγκύρας άπολογουμένω και λέγοντι, ως ούκ ένοήθησαν, άπερ έν βιβλος εξέθετο, έπει ότι αυτός τούς λέγοντας φίλον άνθρωπον τόν κύριον άποστρέφεται».

82. Conc. Const., III, ACO II, 2, 864 και 896. ACO 4,1, 92: « τουτο δέ έποίει πείσαι αυτόν και δέξασθαι».

83. Σωκράτους, *Έκκλησιαστική Ιστορία* II, 43 και V, 5. Σωζομενου, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, IV, 28 και IX, 28. ACO 4,1, 92: «Ός φασιν οι ιστορικοί, ό άγιος Μελέτιος ύπό τών Άρειανών έχειροτονήθη και άνήλθεν επί του άμβωνος και έκήρυξεν τό όμοούσιον, ή δέ χειροτονία ούκ άπεδοκιμάσθη».

14. **Στόν βίο του Αγίου Σάββα** καταγράφεται, ότι ο Πατριάρχης Ευστόχιος όκτώ μήνες νουθετοῦσε τούς Νεολαυρίτες μοναχούς νά αποδεχθοῦν τίς αποφάσεις τῆς Ε΄ Οικουμενικῆς Συνόδου καί νά καταδικάσουν τόν Ὠριγένη. Ὅταν συνειδητοποίησε, ότι αὐτό δέν ἦταν ἐφικτό, τούς ἐξεδίωξε⁸⁴. Ἐάν ὅμως τόν κατεδίκαζαν, θά ἀποκαθίστατο ἢ μεταξύ τους κοινωνία.

15. Στό σαφές ἐρώτημα, ἐάν μποροῦν νά γίνουν δεκτοί καί οἱ ὑπό αἰρετικῶν χειροτονηθέντες Ἐπίσκοποι, ἢ ἀπάντηση εἶναι κατηγορηματικά καταφατική. Στήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τοῦ **Ρουφίνου** ἀναφέρεται, ότι ὁ **Ἀκάκιος** καί ὁ **Πατρόφιλος**, ὁμοϊδεάτες τοῦ Μακεδονίου, ἐξεδίωξαν τόν Ἱεροσολύμων Μάξιμο καί ἐγκατέστησαν ἐκεῖ τόν Κύριλλο⁸⁵. Εἶναι μία «μομφή» πού τόν συνόδευε μέχρι τήν Β΄ Οικουμενική Σύνοδο.

16. Γιά τήν περίπτωση τοῦ **Ἀνατολίου** πού χειροτονήθηκε ἀπό τόν Διόσκορο Ἀλεξανδρείας, παρόντος τοῦ Εὐτυχοῦς, ὁ Ἅγιος Ταράσιος δέν ἐπιχειρηματολογεῖ βασιζόμενος στό γεγονός, ότι δέν εἶχε ἀκόμα καθαιρεθεῖ (Δ΄ Οἰκ. Σύνοδος), ἀλλά προβάλλει μιᾶ ἐπιχειρηματολογία πού κατέχει ἐξέχουσα θεολογική σημασία. Ἐπισημαίνει: «**Καί ἡμεῖς γοῦν δεχόμεθα τούς ἀπό αἰρετικῶν χειροτονηθέντας, ὡς καί Ἀνατόλιος ἐδέχθη καί αὐθις ἀληθῶς φωνή Θεοῦ ἐστίν, ὅτι οὐκ ἀποθανοῦνται τέκνα ὑπέρ πατέρων, ἀλλ΄ ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ ἀμαρτία ἀποθανεῖται, καί ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν ἡ χειροτονία**»⁸⁶. Αὐτό σημαίνει, ότι τά ἀθῶα τέκνα δέν εἶναι ὑπεύθυνα γιά τά ἀμαρτήματα τῶν αἰρετικῶν Πατέρων τους. Ἀκόμα καί στήν περίπτωση αὐτή ἡ χειροτονία εἶναι ἐκ Θεοῦ.

17. Ὁ **Σευῆρος Ἀντιοχείας** προσπαθεῖ νά πάρει πρός τό μέρος του τόν Ἱεροσολύμων **Ἡλία**, κάτι πού δέν κατόρθωσε, παρά τίς πιέσεις τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου. Γι΄ αὐτό τόν ἐδίωξε καί ὁ Ἡλίας ἀντεκατεστάθη ἀπό τόν **Ἰωάννη**, ὁ ὁποῖος ὅμως τελικά ἀρνήθηκε νά συνταχθεῖ μέ τό Σευῆρο καί γι΄ αὐτό ἐφυλακίσθη. Γιά νά ἀποφυλακισθεῖ ὑπεσχέθη στόν Δούκα τῆς Παλαιστίνης, ότι μέσα σέ δύο ἐβδο-

84. Kyrillos von Skythopolis, *Vita Sabae*, Leipzig 1939, 199. ACO 4,1, 94-96.

85. Σωκράτους, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία II*, 27,7 καί 38, 2 SC 493, 188-190: «Ἀκάκιος μὲν γάρ καί Πατρόφιλος Μάξιμον τόν Ἱεροσολύμων Κύριλλον ἀντικατέστησαν». ACO 4,1, 98.

86. Θεοδώρου Ἀναγνώστου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*. PG 86, 218C-220A. ACO 4,1, 98.

μάδες μετά τήν ἀποφυλάκισή του θά συνταχθεῖ μέ τόν Σευῆρο, ὁ ὁποῖος καθύβριζε τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο. Τελικά ὁ Ἰωάννης ὑπό τήν πίεση 10.000 μοναχῶν καί μέ τήν παρουσία τῶν «κορυφαίων μοναχῶν» Σάββα καί Θεοδοσίου ἀνεθεμάτισε τόν Νεστόριο, τόν Εὐτυχή καί τόν Σευῆρο καί ὅλους ὅσους δέν ἀπεδέχοντο τή σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας. (Ἐκ τοῦ Βίου τοῦ Ἁγίου Σάββα)⁸⁷.

18. Οἱ ὑπό τῶν Πατριαρχῶν Κων/λεως **Σεργίου, Πύρρου, Παύλου καί Πέτρου** χειροτονηθέντες γίνονται δεκτοί καί παρακάθονται στήν ΣΤ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο⁸⁸.

19. Ὁ **Μ. Βασίλειος**⁸⁹ στήν πρὸς Νικοπολίτας ἐπιστολή του ἐπισημαίνει, ὅτι δέν θεωρεῖ κληρικούς αὐτούς πού χειροτονήθηκαν ἀπό βέβηλα χέρια αἰρετικῶν πού προσβλέπουν στήν κατάλυση τῆς πίστεως, ἐνῶ δέ μέ τήν εἰρήνευση καί τήν ἀνατροπή τῆς αἰρέσεως ἐπιθυμοῦν νά ἀνήκουν στήν κανονική Ἐκκλησία. Ὁ Ἁγ. Ταράσιος ἐρμηνευτικά ἐπισημαίνει, ὅτι ὁ Ἁγ. Βασίλειος ἀπηγόρευσε τή χειροτονία ὑπό Ἀρειανῶν καί δέν δέχεται στήν κανονική Ἐκκλησία, ὅσους θά μπορούσαν νά εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπό Ὁρθοδόξους καί τό ἔπραξαν πρὸς κατάλυσιν τῆς πίστεως. Ὁ Ἁγιος Ταράσιος ἐπιχειρηματολογεῖ περαιτέρω λέγοντας, ὅτι οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχήν καί γενικῶς ἦτο τῆς ἀναχειροτονήσεως⁹⁰, πολλά χρόνια ἀργότερα ἀπό τήν καταδίκη τοῦ Ἀρειανισμοῦ τό 325, ἔκαναν δεκτοῦς τοὺς ἀπό Ἀρειανῶν χειροτονηθέντας⁹¹ καί

87. Kyrillos von Skythopolis, *Vita Sabae*, Leipzig 1939, 148-152. Cyrille de Skythopolis, *Vie de Saint Sabas*, trad. A.-I. Festugiere, Paris 1962, 76-81. ACO 4,1, 100-106.

88. ACO 4,1,106: «Ἀλλά μήν καί οἱ πλείους τῶν ἐν τῇ ἕκτη ἀγία συνόδῳ συνεδρουσάντων ὑπό Σεργίου, Πύρρου, Παύλου, Πέτρου ἐκεχειροτόνητο τῶν κατηγοητῶν τῆς αἰρέσεως τῶν μονοθελητῶν ... καί ἔνεκεν τούτου οὐκ ἀπεδοκιμάσθησαν».

89. Ἐπιστολή 225 Μ. Βασιλείου πρὸς Νικοπολίταις Πρεσβυτέρους, ΕΠΕ, 3, 226. ACO 4,1, 108.

90. Ὁ Μ. Βασίλειος στήν ἐπιστολή του (130) πρὸς τόν Ἐπίσκοπο Θεόδοτο μέμφεται τόν Εὐστάθιο Σεβαστείας, ὁ ὁποῖος ἀναχειροτονοῦσε κληρικούς, κάτι πού μέχρι τότε οὐδεὶς τῶν αἰρετικῶν ἔπραττε. PG 32, 564BC, «...ὅς γε, ὡς ἀκούω (εἶγε ἀληθής ὁ λόγος καί μή πλᾶσμα ἐστίν ἐπί διαβολῇ συντεθέν), ὅτι καί ἀναχειροτονῆσαι τινὰς ἐτόλμησεν, ὃ μέχρι σήμερον οὐδεὶς τῶν αἰρετικῶν ποιήσας φαίνεται».

91. ACO 4,1, 110: «... οἱ μετ' ἐκεῖνον τῆς ἐκκλησίας διάδοχοι τοὺς ὑπό αἰρετικῶν χειροτονηθέντας, εἶτα βελτιωθέντας ἐδέξαντο...»

καταλήγει⁹²: «Πανταχοῦ γάρ οἱ πατέρες σύμφωνοί εἰσιν, ἐναντίωσις δέ οὐδεμία ἔνεστιν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐναντιοῦται αὐτοῖς οἱ τὰς οἰκονομίας καί τούς σκοπούς αὐτῶν μή ἐπιστάμενοι». Ὁ Ἅγ. Ταράσιος μᾶς καλεῖ νά διαγνώσουμε τόν νοῦ τῶν Πατέρων, ἀλλά καί τή σκοπιμότητα τῶν ὄσων αὐτοί κατέγραψαν.

20. Ἰδιαίτερη σημασία δίδεται στό γεγονός, ὅτι ἕνας ἀπό τούς εἰκονομάχους Ἐπισκόπους, ὁ **Γρηγόριος Νεοκαισαρείας γίνεται δεκτός «εἰς τόν ἑαυτοῦ τόπον»**⁹³, παρότι ἦταν πρωτεργάτης τῆς αἵρέσεως καί παρότι ὁ Μ. Ἀθανάσιος στήν προαναφερθεῖσα ἀνωτέρω ἐπιστολή του πρὸς τό Ρουφινιανό θεωρεῖ, ὅτι αὐτοί γίνονται μὲν δεκτοί στήν Ἐκκλησία, δέν θά πρέπει ὁμως νά τούς ἀναγνωρίζεται ἡ Ἱερωσύνη. Γιά τήν ὑπέρβαση αὐτοῦ τοῦ ἐμποδίου ὁ Κωνσταντίας Κύπρου Κωνσταντῖνος καί ὁ Ἅγιος Ταράσιος προσάγουν τά παραδείγματα τοῦ **Ἰουβενάλιου Ἱεροσολύμων καί τοῦ Εὐσταθίου Σεβαστείας**⁹⁴. Ὁ μὲν πρῶτος ἦταν, ὡς ἐλέχθη «Ἐξαρχος» τῆς ληστρικῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου καί «μετά τήν παρανομίαν αὐτοῦ μετανοήσας ἐδέχθη», ἐνῶ ὁ δεύτερος «Ἐξαρχος ἦν τῆς αἵρέσεως τῶν Μακεδονιανῶν, ἀλλά μετὰ λιβέλλου ὁ ἅγιος Βασίλειος καί πατήρ ἐδέξατο αὐτόν». Μέ αὐτή τή διευκρίνηση **«ἀνήλθον εἰς τὰς ἀρμοζούσας αὐτοῖς καθέδρας»**, ἐκτός ἀπό τόν Νεοκαισαρείας καί πολλοί ἄλλοι **Ἐπίσκοποι**.

Χαρακτηριστικά εἶναι τά λόγια τά καταληκτήρια καί σχετικά τοῦ Ἅγ. Ταρασίου: «Προλαβοῦσα ἡ ἀγία σύνοδος αὕτη ἀπεφήνατο, ἀκολουθοῦσα τοῖς ἀγίοις πατράσιν ἡμῶν, ὅτι **τούς προσερχομένους ἐκ τῆς αἵρέσεως προσδέχεσθαι χρή, ἐάν ἕτερα αἰτία οὐκ ἐκβάλλῃ τούς τοιούτους ἐκ τῆς ἱερατικῆς τάξεως** τό αὐτό οὖν καί πάλιν λέγομεν». Ὅλη ἡ Σύνοδος ἀπήντησε ὁμόφωνα στούς λόγους τοῦ Ἅγ. Ταρασίου: «Πάντες τό αὐτό λέγομεν»⁹⁵. Ὁ ἴδιος Πατριάρχης⁹⁶ σχολιάζοντας τήν ἐπιστολή τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς Νικοπολίτας καί κατά τήν ἀνάγνωση τοῦ 8. κανόνα τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου πού ἀναφέρεται στήν ἀποδοχή Νοβατιανῶν κληρικῶν χωρίς νέα χειροτονία τονίζοντας τήν ὁμοφωνία τῶν Πατέρων («πανταχοῦ οἱ πα-

92. ACO 4,1, 110.

93. ACO 4,1, 228.

94. ACO 4,1, 228-230.

95. ACO 4,1, 230.

96. ACO 4,1, 110.

τέρες ἀλλήλοις σύμφωνοι εἰσίν, ἐναντίωσις δέ οὐδεμία ἔνεστιν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐναντιοῦνται οἱ τὰς οἰκονομίας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν μὴ ἐπιστάμενοι») ἐπεσήμανε, **ὅτι ὁ κανὼν οὗτος ἰσχύει γιὰ ὅλες τίς αἰρέσεις**⁹⁷ («περὶ πάσης αἰρέσεως ἐστίν»). Εἶναι δυνατόν νά ζητηται ἀναχειροτόνησις σέ περίπτωση σχισματικῶν;

Χαρακτηριστική εἶναι καί ἡ ἀπάντησις τοῦ **Ἱ. Φωτίου**⁹⁸, ὁ ὁποῖος στό ἐρώτημα «Τίνων κατακριθέντων οἱ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες οὐδέν ἐποίησαν»; μερικές δεκαετίες ἀργότερα ἐπιβεβαιώνει καί ἐπικυρώνει τή σχετική πράξι τοῦ Ἁγ. Ταρασίου καί συνολικά τή σχετική πράξι τῆς Ἐκκλησίας παρέχοντας συγκεκριμένα παραδείγματα. Ἐπισημαίνει ὁ Ἅγιος Φώτιος:

- Παύλου τοῦ Σαμοσατέως κατακριθέντος, οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθήρηται..
- Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων καθήρηται..
- Πέτρου τοῦ Μογγοῦ... καθαιρεθέντος...οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἐδέχθησαν...
- Καί ὁ Φῆλιξ ὁ Ρώμης γράφων πρὸς Ζήνωνα τόν βασιλέα, τήν διάταξιν αὐτοῦ, ἣτις Πέτρον μὲν τῆς Ἐκκλησίας ἐξέβαλλεν, ἐκεῖνους δέ μετανοοῦντας ἐδέξατο, θεῖον ἀποκαλεῖ τύπον...
- Μελέτιος ὁ Ἄντιοχεύς ὑπὸ αἰρετῶν χειροτονηθεὶς... παρά τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδέχθη.
- Οἱ ὑπὸ Σεργίου καί Πύρρου χειροτονηθέντες καί Μακαρίου ... προσεδέχθησαν.
- Καί οἱ ὑπὸ Μακεδονίου τοῦ Πνευματομάχου χειροτονηθέντες ὡσαύτως.
- Τόν Ἀκάκιον οἱ Ρωμαῖοι ... καθαιρέσει ὑπέβαλλον... τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας συλλειτουργοὺς εἶχον...
- Οἱ ὑπὸ Ἀναστασίου καί Νικήτα τῶν αἰρετικῶν χειροτονηθέντες παρά τῆς ἐβδόμης ἐδέχθησαν συνόδου...
- Καί Μελέτιος δέ μυρίων ἔχοντος γέγονεν ... ἀλλ' ὅμως εἰ καί καθηρέθη πολλάκις... τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἀπείληφεν.

97. ACO 4,1, 70.

98. Φωτίου Πατριάρχου, *Ἐρωτήματα Δέκα*, PG 104, 1224 AD (Ἐρώτησις Δ').

Χαρακτηριστικές είναι και όλες οι περιπτώσεις κληρικών, οι οποίοι καθαιρέθηκαν και αποκαταστάθηκαν χωρίς άλλο άμεσως, οι οποίες περιέχονται σε απάντηση του Ι. Φωτίου στην ερώτηση «πότε καθηρέθησαν επίσκοποι, και πάλιν ἐδέχθησαν, ἢ τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ παρακλήσει;» Αναφερόμενος στους ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου καθαιρεθέντας, ὁ Ι. Φώτιος τονίζει: «Ὅτι καὶ ἐτέρους πλείστους καθαιρεθέντας ἐπὶ ἐγκλήμασι παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Ἰγνατίου ἡμεῖς ἐδεξάμεθα, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν καθαιρεθέντας ὁ ἐν ἁγίοις Ἰγνάτιος ἐδέξατο». Γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὴν κανονικότητα στὶς πολυάριθμες αὐτές περιπτώσεις⁹⁹ δέν τίθεται καμία προϋπόθεση, παρὰ μόνο ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἔνταξη στὴν Ἐκκλησία.

• Ὅταν ἔχει κανεὶς ὑπ' ὄψιν του, τόσο τό γεγονός τῶν μεμονωμένων περιπτώσεων, οἱ ὁποῖες προηγουμένως προαναφέρθηκαν, ὅσο καὶ ὅσα διαδραματίσθηκαν στὶς πρῶτες συνεδρίες τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου γιὰ τίς περιπτώσεις τῶν εἰκονομάχων αἰρετικῶν, –οἱ ὁποῖες ἐγένοντο δεκτοὶ στὴν Ἐκκλησία χωρίς ἄλλο, παρὰ μόνο τὴν ἀπολογία τῆς κακοδοξίας τους, ἀπαραίτητη προϋπόθεση, ἀφοῦ ἦσαν αἰρετικοί, δηλ. χωρίς ἀναχειροτονία ἢ χειροθεσία, παρότι ἤδη ὁ 68. ἀποστολικὸς κανὼν¹⁰⁰ στὶς περιπτώσεις μόνο τῶν αἰρετικῶν καὶ ὄχι τῶν σχισματικῶν ἐπιβάλλει τὴν ἀναχειροτόνηση–, κατανοεῖ κανεὶς πολὺ καλά, γιατί σέ περιπτώσεις σχισματικῶν συνέβη κατὰ μείζονα λόγο τό ἴδιο. Κατανοεῖ κανεὶς ἐπίσης, γιατί στὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία ἀνευρίσκει μὲν κανεὶς πολλὰ, ἤδη ἀπὸ τὸν Ἁγ. Κυπριανὸ Καρθαγένης, γιὰ τὴ Θεολογία τοῦ Σχίσματος, ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τὸν τρόπο ἐπαναφορᾶς τῶν σχισματικῶν στὴν κανονικότητα. Ἡ Ἐκκλησία ἔκρινε, ὅτι μέ τὴν ἀναγνώριση τῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τῆς Ἱερωσύνης διευκόλυνε τὴν πορεία πρὸς τὴν κανονικότητα. Ἰδιαίτερα, ὅταν ἐπρόκειτο ὄχι γιὰ μεμονωμένες περιπτώσεις, ἀλλὰ γιὰ ὁμάδες πιστῶν οἰκονομοῦσε εὐκολώτερα αὐτὴ τὴν πορεία μέ τὴν ἀναγνώριση καὶ τῆς Ἱερωσύνης.

Ἀνάμεσα στὰ παραδείγματα πού μπορεῖ νά ἀναφέρει κανεὶς εἶναι αὐτὴ τῆς ἄρσης τοῦ Βουλγαρικοῦ σχίσματος¹⁰¹ πού διήρκησε ἐπὶ

99. PG 104, 1229-1231 A.

100. Ρ.Π. Β', 87.

101. Βλ. Ἰω. Ταρνανίδης, *Θεωρία καὶ Πράξη στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ Αὐτοκεφάλου τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν*, Θεσσαλονίκη 2006, 166-172.

δεκαετίες. Άρχισε τό 1870 καί ήρθη τό 1945 από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο μέ τήν άναγνώριση τών κατά τήν περίοδο του Σχίσματος γενομένων Μυστηρίων¹⁰² (καί χειροτονιών).

Άλλά καί στήν **ιστορία του Πατριαρχείου Μόσχας** δέν εΐναι άγνωστες **παρόμοιες περιπτώσεις**. Θά αναφερθούν δύο παραδείγματα, ένα παλαιότερο καί ένα σχετικά πρόσφατο:

α. Εΐναι ιστορικά βέβαιο, ότι τό έτος 1840 ή Έκκλησία τής Ρωσίας άπεδέχθη στους κόλπους της τούς προσελθόντας προς αυτήν Ουνίτες Έπισκόπους, άναγνωρίζοντας τήν άρχιερωσύνη τους καί χωρίς νά προβεί σέ άναχειροτονίες¹⁰³.

β. Σημαντικότερη όμως εΐναι ή είσοδή τό έτος 2008 στους κόλπους του Πατριαρχείου Μόσχας τών Ρώσων τής Διασποράς έπί Πατριάρχου Άλεξίου καί παρουσία του Προέδρου Πούτιν. Εΐναι χαρακτηριστικό, ότι ή ένωση τών σχισματικών παροικιών **τής Διασποράς** καί τών άρχιερέων τους μέ τό Πατριαρχείο Μόσχας έγινε μέ τήν ύπογραφή ενός κειμένου-συμβολαίου¹⁰⁴, τό όποιο περιέχει διοικητικές διατάξεις ρυθμίζουσες σχετικά θέματα. Πρό τής κοινής Θ. Λειτουργίας καί τής Ί. Μεταλήψεως ό Πατριάρχης Άλέξιος δεόμενος υπέρ τής ένότητας τών Έκκλησιών άνέγνωσε μία προσευχή¹⁰⁵, ή όποία προφανέστατα δέν μπορεί νά θεωρηθεΐ, ότι ύποκαθιστά ούτε τή χειροτονία, ούτε τή χειροθεσία, τήν όποία ίσως κά-

102. Αυτό ήταν έξ άλλου τό σαφές αίτημα του έξάρχου Στεφάνου προς τό Οικουμενικό Πατριαρχείο για τήν άρση του Σχίσματος (21.1.1945). Βλ. Ίω. Ταρνανίδης, *Θεωρία καί Πράξη*, 226: «Άρθή ή άπαγγελθείσα ένεκα τών γνωστών λόγων κατάκρισις τής Βουλγαρικής Έκκλησίας, καθ' ήν τινές μέν τών Άρχιερέων αυτής έστερήθησαν του βαθμού αυτών, ό δέ λοιπός Βουλγαρικός κληρος καί λαός έκηρύχθησαν άλλότριου τής Μιάς Όρθοδόξου Έκκλησίας».

103. Ίω. Κατσώνης, *Η κανονική άποψις*, 177. Παρόμοια τακτική άκολούθησε τό Πατριαρχείο Μόσχας μέ τούς Έλληνο-Καθολικούς τής Ούκρανίας κατά τά μέσα του κ' αΐωνα. Βλ. S. Senyk, *L' Église Orthodoxe d' Ukraine au xxe siècle*, στό: *L' Église orthodoxe en Europe orientale au xxe siècle (sous la direction de Chr. Chaillot)*, Paris 2009, 312-313. Για τήν προφανή άνάμειξη του κομμουνιστικού καθεστώτος έπισημαΐνεται: "L' exécution de cette décision fut supervisée par N.S. Khrouchtch, à cette époque premier secrétaire du comite central du parti communiste en Ukraine".

104. <https://mospat.ru/en/documents/act-of-canonical-communion/>

105. [https:// www.patriarchia.ru/db/text/245332.html](https://www.patriarchia.ru/db/text/245332.html).

ποιοι θεωροῦν ἀναγκαία γιά τήν εἰσδοχή τῶν σχισματικῶν στήν κανονικότητα¹⁰⁶.

Γιά νά ἐπιβεβαιωθεῖ τό ἀληθές τοῦ λόγου παρατίθεται ἀμέσως κατωτέρω τό κείμενο τῆς ἀναγνωσθείσης ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας προσευχῆς:

«Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθης, ὅτι οἱ πύλες Ἰερουσάλημ δέ θά καταβάλουν τήν Ἐκκλησία Σου, ἐπίβλεψον ἐπί τήν Ρωσικήν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία κατά τόν δύσκολο χρόνο τῆς διελθούσης μεγάλης θλίψεως παρουσίασε πλήθη μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ προσώπου Σου διά πρεσβειῶν τῆς ἀχράντου Σου Μητρός, τοῦ Ἁγίου Ἰσαποστόλου μεγάλου Βασιλέα Βλαδιμήρου, τῶν ἐν Μόσχᾳ Ἁγίων Πέτρου, Ἀλεξίου, Ἰωανᾶ, Μακαρίου, Φιλίππου, Ἰώβ, Γέρμον γεν καί Τύχωνος, τῶν Ἁγίων ὑποστάντων τό μαρτύριο Βασιλέων (ἐνν. τοῦς Ρωμανῶφ) καί πάντων τῶν Ρώσων νεομαρτύρων καί ὁμολογητῶν. Περικράτησον αὐτήν (ἐνν. τή Ρωσική Ἐκκλησία) ἀκέραιη, ἀήττητη καί εἰρηνική.

Ὅπως πρός τόν ἐπουράνιο Πατέρα ἀνέπεμψες προσευχή γιά τοῦς μαθητές σου, “ἵνα ὦσιν ἐν”, στείλε τό ἔλεός Σου στόν κόσμον, τόν ἀμαρτάνοντα καί μή τηρῶντα τό θέλημά σου. Εὐλόγησε τήν καλή πρόθεσή μας καί διατήρησε Σύ τό ἔργο τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας γιά τή δική Σου Δόξα, παῦσε τίς ἔριδες καί τίς διαιρέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν.

Δῶσε σέ μᾶς νά τηροῦμε τήν ἐντολή σου, νά ἀγαποῦμε ἐσένα,

106. Σέ αὐτούς ἀνήκει ἀτυχῶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καί Πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος, ὁ ὁποῖος σέ ἐπιστολή του πρός τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο (21.3.2019) παρατηρεῖ (βλ. B. Hallensleben, *Orthodoxe Kirche in der Ukraine - Wohin? Dokumente zur Debatte um die Autokephalie*, Münster 2019, 77): “Die Korrektur des Meletianischen Schismas und die Aufnahme der von Meletios unrechtmäßig Geweihten gemäß Ökonomie erfolgte also in folgenden Phasen: a) Umkehr, b) Handauflegung durch einen kanonischen Bischof – die minimale Bedingung für das Siegel der apostolischen Sukzession, c) Gebet und d) schließlich die Erlangung des Friedens. Dies ist ein Prinzip das auf alle Fälle der Wiedereingliederung von Schismatikern in die orthodoxe Kirche angewendet wird, und das legt einen interessanten. Ausweg für das bestehende Problem fest”. Πῶς ὅμως μπορεῖ νά ἰσχύουν αὐτά ὡς γενικός ἀπαρέγκλιτος κανόνας, ὅταν στήν ἐκκλησιαστική πράξη ἀπό τοῦ Μ. Ἀθανασίου καί ἐξῆς καί μάλιστα στήν Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδο δέν ἀπαιτεῖται ἡ χειροθεσία σέ πλειάδα σχισματικῶν καί δῆ καί τῶν αἰρετικῶν γιά τήν ἐνταξή στήν κανονική Ἐκκλησία;

τόν Θεό μας καί τόν πλησίον μας, βοήθησε, ὥστε νά ξεφύγουμε ἀπό κάθε προσβολή καί ὀργή, (ὥστε) ἡ φιλαδελφία νά βασιλεύει μεταξύ τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας σου, αὐτῶν πού εὐρίσκονται στήν πατρίδα καί τή Διασπορά.

Ἀξιώσέ μας λοιπόν τώρα νά εἰσέλθουμε στό Ἅγιο Σου θυσιαστήριο καί νά προσφέρουμε τήν ἀναίμακτη ἱεουργία, ὥστε μεταλαμβάνοντες τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καί τοῦ τιμίου αἵματός σου νά ἐνωθοῦμε σέ ἕνα σῶμα καί νά δοξολογήσουμε ἐξ ὅλης καρδίας τήν ἀμέτρητη φιλανθρωπία Σου.

Κατάπεμψε σέ μᾶς Κύριε τήν ἐπουράνια εὐλογία Σου, ὥστε αὐτή νά μᾶς ἐπισκιάζει, νά ζήσουμε μέ εἰρήνη καί ἐνότητα, ὥστε νά ἀξιωθοῦμε τῶν μονῶν τοῦ Παραδείσου, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ὀλοκλήρωση τῆς πίστεως, ἡ ἐκπλήρωση τῆς ἐλπίδας καί ἡ ἀληθινή ἀγάπη· ἐκεῖ μέ τούς χορούς τῶν Ἁγίων Σου θά ὑμνήσουμε ἐσένα Κύριε καί Ἀρχιεπίσκοποι μᾶς, μαζί μέ τόν ἀναρχό Σου Πατέρα καί τό Πανάγιο (θεῖο) Πνεῦμα στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Μετά ἀπό τήν ἀνάγνωση αὐτῆς τῆς προσευχῆς, χωρίς καμμία χειροθεσία, χωρίς νά ὑπάρξει οὐδ' ὁ ἐλάχιστος προβληματισμός γιά τήν ἐγκυρότητα τῶν χειροτονιῶν πού τελέστηκαν κατά τή διάρκεια τοῦ σχίσματος, χωρίς μετάνοια γιά τό προκληθέν Σχίσμα, χωρίς νά προβληματίσει τό γεγονός, ὅτι οἱ πρόην αὐτοί σχισματικοί ρώσοι τῆς Διασπορᾶς εἶχαν ἐκκλησιαστική κοινωνία μέ ἄλλες σχισματικές ομάδες ἀπό ἄλλες Ἐκκλησίες, ὅπως π.χ. οἱ Παλαισημερολογίτες πού εὐρίσκονται ἐδῶ στήν Ἑλλάδα, (πρόην) σχισματικοί καί Ρώσοι Ἐπίσκοποι ἀρχιερεῖς τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας τέλεσαν ἀπό κοινοῦ τή Θ. Λειτουργία καί κοινωνήσαν ἀπό κοινοῦ τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ¹⁰⁷.

107. Αὐτοαναίρουμένος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος δέν θέτει τίς προϋποθέσεις ἀποδοχῆς τῶν σχισματικῶν (πού ἀνέπτυξε στήν περίπτωση τοῦ Μελετιανοῦ σχίσματος) γιά τήν ἀποδοχή τῶν Ρώσων τῆς Διασπορᾶς ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Στήν τελευταία αὐτή περίπτωση δέν ὑπῆρξε μετάνοια ἐκ μέρους τῶν πρόην σχισματικῶν, οὔτε χειροθεσία, οὔτε σφράγισμα τῶν σχισματικῶν ἐπισκόπων πρὸς ἀποκατάσταση τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, οὔτε προσευχή γιά τήν ἐπανάταξη στήν κανονική Ἐκκλησία. Ἀντίθετα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας θεωρεῖ, ὅτι ἡ ἀποστολική διαδοχή ὑπῆρχε ἀναμφίβολα δεδεομένη στους πρόην ρώσους σχισματικούς, ἐνῶ θεωρεῖ τή γενομένη προσευχή ὡς προσευχή ἐνταξίας στό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἐνῶ αὐτή ἦταν μιά γενική προσευχή ὑπέρ τῆς ἐνότητος. Βλ. B. Hallensleben, ὅπ. παρ., 79: «... die apostolische Sukzession war

Αυτοί που έπραξαν αυτά, τολμούν να κατηγορούν σήμερα το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω το θέμα της Ουκρανίας αντιμετωπίστηκε ως πρόβλημα εκκλησιαστικό και ως τέτοιο κρίθηκε με κριτήριο τους ιερούς κανόνες και την κανονική παράδοση της Έκκλησίας. Ακόμα και αν δεν ανήκε η Ουκρανία στην κανονική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και ανεξαρτήτως του ιστορικού αυτού προβλήματος, ο καταδικασθείς και καθαιρεθείς από το Πατριαρχείο πρώην Κιέβου Φιλάρετος μαζί με τον Μακάριο (Λβίβ) που ακολουθούνται από εκατομύρια πιστούς **είχαν το κανονικό δικαίωμα να υποβάλουν προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο Έκκλητο** και να ζητήσουν την ένταξή τους στην κανονικότητα. Το γεγονός, ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο και ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος προσωπικά ανεγνώρισαν τότε αυτή την καθαίρεση αυτό δεν αποτελεί επιχείρημα¹⁰⁸. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης ανεγνώρισε αυτονόητα την καθαίρεση, όπως αναγνωρίζεται ή καθαίρεση οίουδήποτε κληρικού από τις άλλες Όρθοδοξες Έκκλησίες, όταν καθαιρεθεί από τη δική του Έκκλησία. Αυτό όμως δεν αποτελεί κώλυμα για τον καταδικασθέντα ασκώντας Έκκλητο να προσφύγει στον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως και να ζητήσει την επανεξέταση της υποθέσεώς του. Άλλωστε και μόνο το συνεχές αίτημα προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο συνιστά εκ μέρους του Φιλάρετου και του Μακαρίου συνειδητοποίηση της αντικανονικής τους θέσεως στην κοινωνία των Ορθόδοξων Έκκλησιών, την οποία και ήθελαν να άρουν. Το «αμάρτημα» το υποτιθέμενο και των δύο ήταν, ότι δεν ήθελαν και δεν θέλουν στην Ουκρανία μία Έκκλησία εξαρτώμενη από τη Μόσχα. Τί διαφορετικό έπρεπε να πράξει το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το όποιο έδω-

---

nicht zweifelhaft ... die Korrektur des Bruchs durch einen besonderen Gottesdienst und ein Gebet der Wiedereingliederung in der Christus- Erlöser- Kathedrale abschließend vollzogen wurde». Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος δεν αυτοαναρείται απλά σύμφωνα με όσα γράφει για το Μελιτιανό σχίσμα, αλλά δίδει την εντύπωση, ότι εν τοις πράγμασι δεν υπήρξε σχίσμα μεταξύ των Ρώσων της Διασποράς και του Πατριαρχείου Μόσχας, ερειδόμενος στο γεγονός, ότι οι πρώτοι δεν καθαιρέθηκαν από το Πατριαρχείο Μόσχας παρά το γεγονός, ότι δεν υπήρχε εκκλησιαστική κοινωνία μεταξύ τους και τα μυστήριά του έθεωρούντο άκυρα και άνυπόστατα.

108. Αυτό επικαλείται ως επιχείρημα το κείμενο του Πατριαρχείου Μόσχας. Βλ. ύποσ. 3.

σε τήν αὐτοκεφαλία κατά τόν 19ο καί 20ό αἰώνα τήν αὐτοκεφαλία σέ ὅλες τίς νεώτερες Ἐκκλησίες, ἀποστερούμενο σημαντικότερα ἐδάφη τῆς κανονικῆς του δικαιοδοσίας, ὅταν ἀπό τή μιά πλευρά ἐδέχτο συνεχῶς τά αἰτήματα τῶν (πρώην) Οὐκρανῶν σχισματικῶν, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη παρά τίς παραινέσεις πρὸς τό Πατριαρχεῖο Μόσχας καί στόν Πατριάρχη Μόσχας ἀντιμετώπιζε τήν παγερή ἀδιαφορία, ἀπευθυνόμενο εἰς «ῶτα μή ἀκούοντων»; Τί διαφορετικό ἔπραξε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀναγνωρίζοντας τίς χειροτονίες τῶν (πρώην) σχισματικῶν ἀπό αὐτό πού ἔπραξε καί πράττει ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία αἰῶνες τώρα, ἡ ὁποία **γιά τήν οἰκονομία τῶν πραγμάτων καί τήν «οἰκονομία τῶν πολλῶν»**¹⁰⁹ ἀναγνώρισε κατά καιρούς χειροτονίες ὄχι μόνο σχισματικῶν, ἀλλά καί αἰρετικῶν; (Αὐτό βεβαίως δέν σημαίνει, ὅτι ὁ κάθε σχισματικός ἢ καθηρημένος κληρικός ἐπανέρχεται σέ ἐκκλησιαστική κοινωνία ἀναγνωριζομένης τῆς χειροτονίας του. Ἡ κάθε περίπτωση ἀξιολογήθηκε καί ἀξιολογεῖται ἀπό τήν Ἐκκλησία ξεχωριστά¹¹⁰). Αὐτή τήν ἀπάντηση εἶχε δώσει καί τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, ὅταν ρωτήθηκε σχετικά ἀπό τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως¹¹¹.

V. Ἡ ἀποστολική διαδοχή

Ἡ διάσωση τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀπό τόν Φιλάρετο καί τόν Μακάριο –καί αὐτό εἶναι τό τελευταῖο ἐπιχείρημα τῆς ρωσικῆς

109. Ὁ Μ. Βασίλειος ἀποδέχεται τό βάπτισμα τῶν Καθαρῶν ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους αὐτῶν, συντασσόμενος μέ τήν ἐπικρατοῦσα ἄποψη στήν Ἀσία. Ρ.Π. Δ', 91.

110. Ἐνδεικτική εἶναι ἡ περίπτωση τῶν Ἐπισκόπων Βύβλου, Βότρυος, Τριπόλεως, Ὁρθοσιάδος, Ἀρκάδος καί Ἀντάραδος, οἱ ὁποῖοι ἀπεκατεστάθησαν ὑπό τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐνῶ εἶχαν ὑποβιβασθῆ σέ Πρεσβυτέρους ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Βηρυτοῦ Εὐστάθιο. Ἡ σύνοδος ἀπέδωσε τίς ἐπιτροπές αὐτές στήν Ἐκκλησία τῆς Τύρου, στήν ὁποία κανονικά ἀνήκαν. Βλ. Ρ.Π. Β', 286-287.

111. Ἀπαντητικό ἔγγραφο τῆς 29. Ὀκτωβρίου 1880 τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Οἱ πρώην αἰρετικοί, ἀφορισθέντες καί καθαιρεθέντες, ἔπρεπε νά σφραγισθοῦν δι' ἀγίου Μύρου «μυστικωτέρα χειροτονία, ἤτοι δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν...» Ὁ Π. Τρεμπέλας, *Δογματική Γ'*, Ἀθήνα 1961, θεωρεῖ, ὅτι κακῶς ἡ συσταθεῖσα τό 1879 ἐπιτροπή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπεφάνθη ὑπέρ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας κληρικῶν ὑπό ἐπισκόπων καθηρημένων καί σχισματικῶν χειροτονηθέντων. Τέτοιες χειροτονίες θά μπορούσαν νά ἀναγνωρίζονται μόνο κατ' οἰκονομία καί ἡ οἰκονομία δέν μπορεῖ νά γίνῃ κανόνας. Ἡ αἰτιολογία, τήν ὁποία προσάγει ὁ Π. Τρεμπέλας, ἀφήνει ὅμως τό περιθώριο γιά τήν κατ' ἐξαίρεση ἀναγνώριση τέτοιων χειροτονιῶν καί αὐτό εἶναι τό πολύ σημαντικό.

έπιχειρηματολογίας πού έχει συνειδητοποιήσει πλέον τήν άποδεικτική άδυναμία όλων τών προηγούμενων— είναι ιστορικά άναμφίβολη. Έάν όμως ή άποστολική διαδοχή νοηθεΐ ως διαδοχή πίστewς, αυτή ύφίσταται καί είναι δεδομένη. Έάν ή άποστολική διαδοχή νοηθεΐ ως διαδοχή τάξεως καί αυτή είναι δεδομένη.

Οί έπίσκοποι του πρώην Πατριαρχείου Κιέβου έχουν διαδοχή, γιατί χειροτονήθηκαν από τον πρώην Πατριάρχη Φιλάρετο πού μέ τον κανονικό έπίσκοπο Ποτσάεβ Ίάκωβο (Παντσιούκ) έγκατέλειψαν τό Πατριαρχείο Μόσχας¹¹². Για τήν παράταξη του Μακαρίου Μαλέλιτς υπάρχουν τρεις γραμμές διαδοχής. Ο Μακάριος (Μαλέλιτς) χειροτονήθηκε Έπίσκοπος τήν 3η Νοεμβρίου 1996 από τους Έπισκόπους Δημήτριο (Γιαρέμα), Ίγκόρ (Ίσιτσένκο) καί Μεθόδιο (Κουντριακόβ). Τόσο ο Δημήτριος Γιαρέμα (1993), όσο καί ο Μεθόδιος Κουντριακόβ (2000) διετέλεσαν Πρόεδροι τής Αυτόκεφάλου Έκκλησίας τής Ούκρανίας, χειροτονηθέντες εις κανονικήν διαδοχήν του Μητροπολίτου Μετίσλαβ¹¹³ (Σκρίπνικ).

Ο Μητροπολίτης Μετίσλαβ (Σκρίπνικ) είχε χειροτονηθεΐ τό 1942 από τον Αρχιεπίσκοπο Πολύκαρπο Σικόρσι, ο όποιος είχε χειροτονηθεΐ από τον Μητροπολίτη Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας Διονύσιο. Ο Αρχιεπίσκοπος Πολύκαρπος μαζί μέ τον Αρχιεπίσκοπο του Πόλεσκ καί Πίνεκ Άλέξανδρο Ίνολεντσε μέ τήν εύλογία του Μητροπολίτου Βαρσοβίας Διονυσίου χειροτόνησαν (1942) ως έπισκόπους τον Νικάνορα Άμπράμοβιτς καί τον Ίγκόρ Γκούμπα, ιδρύοντας τήν Ίερά Σύνοδο τής Αυτόκέφαλης Έκκλησίας τής Ούκρανίας. Τό ίδιο έτος χειροτονήθηκαν άλλοι 10 έπίσκοποι, ένw μαζί τους ένώθηκε ο Μητροπολίτης Χάρκιβ Θεόφιλος Μπουλντόβσκι. Τό 1944 ή κυβέρνηση τής Σοβιετικής ένωσης εξαπέλυσε έναντίον τους σκληρό διωγμό καί άναγκάστηκαν νά φύγουν στην Άμερική. Τόν Πρόεδρο τής Συνόδου Πολύκαρπο διεδέχθη ο Μητροπολίτης

112. Dmytro Horyeov, *Περί τών χειροτονιών στην Ούκρανική Αυτόκέφαλη Όρθόδοξη Έκκλησία*: «Δέν υπάρχει καμία άμφιβολία ότι οι Έπίσκοποι του ΠΚ έχουν άποστολική διαδοχή, επειδή οι περισσότεροι από αυτούς χειροτονήθηκαν από τον Πρώην Πατριάρχη Φιλάρετο, ο όποιος έγκατέλειψε τή Ρωσική Έκκλησία μαζί μέ τον κανονικό έπίσκοπο του Ποτσάεβ Ίάκωβο (Παντσιούκ). <https://cerkvarium.org/en/publications/analytics/2019-08-25-11-00-00>.

113. Πρωτ. Ήλιος Τσιγκλάτζε, *Η κακονικότητα τής Άποστολικής Διαδοχής τών Ούκρανών Αυτόκεφαλίστών (Ρωμαλέw φρονήματι)*. <https://cerkvarium.org/en/publications/analytics/2019-08-25-11-00-00>.

Νικάνωρ Ἀμπράμοβιτς τό 1953, μετά τόν θάνατο τοῦ ὁποίου (1969) Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐξελέγη ὁ Μητροπολίτης Μετίσλαβ (Σκρίπνικ). Τό 1990 ὁ Μετίσλαβ (Σκρίπνικ) ἐξελέγη ἀπό τή Μεγάλη Σύνοδο τῶν Οὐκρανῶν Αὐτοκεφαλιστῶν τοῦ Κιέβου Πατριάρχης Κιέβου. Τό 1992 μέ τό Πατριαρχεῖο Κιέβου ἐνώθηκε ὁ περίφημος Φιλάρετος Ντενισένκο (πρώην ἱεράρχης τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί ἔξαρχος στήν Οὐκρανία), ὁ ὁποῖος χωρίστηκε ἀπό τήν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία καί δημιούργησε δική του Ἐκκλησία, τό ἔτος 1993. Τό ἴδιο ἔτος (1993) ἀπεβίωσε ὁ Μετίσλαβ καί οἱ πιστοί σέ αὐτόν ἐξέλεξαν ὡς Πατριάρχη τόν Δημήτριο Γιαρέμα, μετά τόν θάνατο τοῦ ὁποίου τό 2000 Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐξελέγη ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος (Κουντριακόβ). Αὐτόν τό 2015 διαδέχθη ὁ Μακάριος Μαλέλιτς.

Σημαντικός Ἐπίσκοπος τῆς Ὁρθόδοξης Αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας Κιέβου ἦταν ὁ Βασίλειος (Μπονταρτσούκ). Εἶχε ἐνεργό ρόλο στίς χειροτονίες τῶν δύο τελευταίων Προκαθημένων της Μεθοδίου (Κουντριακόβ) καί Μακαρίου (Μαλέλιτς). Ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι ἐσφαλμένα ἰσχυρίζεται ἡ ρωσική πλευρά ὁ Βασίλειος (Μπονταρτσούκ) χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος στίς 31 Μαρτίου 1990 ἀπό τοὺς Ἐπισκόπους Ἰωάννη (Μπονταρτσούκ) καί Βικέντιο Τσεκάλιν. Ὁ πρῶτος, ὁ Ἰωάννης, ἦταν τότε ἐπίσκοπος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Παρῶν στή χειροτονία τοῦ Βασιλείου ἦταν καί ὁ ἐπίσκοπος Βαρλαάμ (Ἰλιουσένκο), ὁ ὁποῖος ἀνῆκε στό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Ὁ Βαρλαάμ ἐφοβεῖτο, ὅτι θά τιμωρηθεῖ ἀπό τό Πατριαρχεῖο γιά τή συμμετοχή του στή χειροτονία, γι' αὐτό ἔλαβε τήν ὑπόσχεση, ὅτι δέν θά ἀποκαλυφθεῖ τό ὄνομά του. (Αὐτό ἔγινε μετά τόν θάνατό του, στό χειροτονητήριο δέ ἔγγραφο ὑπάρχει καί ἡ ὑπογραφή τοῦ Βαρλαάμ). Ὁ Τσεκάλιν εἶχε χειροτονηθεῖ ἐπίσκοπος τό 1986 ἀπό τόν Μητροπολίτη Καλίνιν καί Κασίν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας Ἀλέξιο καί τόν ἐπίσης ἐπίσκοπο τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννη (Μπονταρτσούκ) καί τόν ἐπίσης ἐπίσκοπο τῆς «ἐκκλησίας τῶν Κατακομβῶν» Βλαδίμηρο (Ἀμπράμοφ), κατά τή διάρκεια τοῦ κομμουνιστικοῦ ἀκόμα καθεστώτος. Οἱ δύο Ἐπίσκοποι τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐγγυῶνται μόνοι τήν ἀποστολική διαδοχή τοῦ Βλαδιμήρου Τσεκάλιν¹⁴, παρότι καί ὁ Βλαδίμηρος Ἀμπράμοφ εὐρίσκετο σέ κοι-

114. Οἱ ρωσικές πηγές διατείνονται, ὅτι ὁ Τσεκάλιν δέν ἦταν Ἐπίσκοπος, ἀλλά διάκονος. Βλ. S. Senyk, *L' Église Orthodoxe en Europe orientale au xxe*

ωνία με τη Ροσσί, τη Ρωσική Έκκλησία της Διασποράς πού τό 2008 ένώθηκε με τό Πατριαρχείο Μόσχας¹¹⁵.

Έάν ύποθέσει κανείς ότι ό Βαρλαάμ δέν ήταν παρών στη χειροτονία του Βασιλείου και ή ύπογραφή του στο έγγραφο είναι πλαστή και ότι ό Τσεκάλιν ήταν άχειροτόνητος και μόνος αυτοαπεκαλείτο επίσκοπος (όπως ύποστηρίζει τό Πατριαρχείο Μόσχας), άφου ούδέποτε έλαβε χώρα ή επισκοπική του χειροτονία, τότε ό **Βασίλειος Μπονταρτσούκ είχε χειροτονηθεί μόνο από ένα Έπίσκοπο** πού διέθετε άποστολική διαδοχή (τόν άδελφό του Ίωάννη) και κατά συνέπεια ή επισκοπική του χειροτονία δέν ήταν κανονική, άφου τελέστηκε μόνο από έναν Έπίσκοπο με άποστολική διαδοχή.

Είναι όμως τά πράγματα έτσι, άκόμα και άν κανείς δεχθεί τούς ισχυρισμούς του Πατριαρχείου Μόσχας, παρότι αυτό δέν μπορεί νά τούς άποδείξει; Κατ' άρχήν διερωτάται κανείς, τί νόημα έχει ή άναζήτηση άποστολικής διαδοχής σέ σχισματικούς; Κατανοεί βεβαίως κάποιος εύκολα τήν άδήρριτη άναγκαιότητα της άποστολικής διαδοχής πού έγγυάται τήν άποστολικότητα της Έκκλησίας μέσα στα πλαίσια και έντός της κανονικής Έκκλησίας. Υπάρχει όμως χάρις Θεού και Μυστήρια στους σχισματικούς; Δέν διακόπτεται ή «άκολουθία» της χάριτος του Άγίου Πνεύματος, γιά τήν όποία όμιλεί ό Μ. Βασίλειος; Τί νόημα έχει νά δεχόμαστε σήμερα, ότι ό Έπίσκοπος Ρώμης έχει άποστολική διαδοχή, γιατί είναι ό κανονικός διάδοχος

---

siècle (sous la direction de Christine chaillot), Paris 2009, 315-316. Kommission des Moskatter Patriarchats, στό: Orthodoxe Kirche in der Ukraine-wohin? Dokumente zur Debatte um die Autokephalie, Münster 2019, 108. (Hg. Barbara Hallensleben): "Die Weihen der Mehrheit der "Bischofe" der ehemaligen "Ukrainischen Autokephalen Orthodoxen Kirche", die nun Teil der "Orthodoxen Kirche der Ukraine" sind, gehen auf zwei Personen zurück: des sanes Amfes enthobenen ehemaligen Bischof Ioann Bodnartsschuk) von Zhitomir und den selbsternannten "Bischof" Victor (Vikentij) Tschekalin, der innerhalb des Schismas nicht einmal geweiht wurde".

115. Ο D. Ноггевοу, όπ. παρ., καταλήγει συμπερασματικά: «Επομένως, στίς χειροτονίες των Έπισκόπων της Ουκρανικής Αυτοκέφαλης Όρθόδοξης Έκκλησίας έλαβαν μέρος επίσκοποι πού χειροτονήθηκαν στη Ρωσική Όρθόδοξη Έκκλησία, καθώς και μία πρόσθετη γραμμή από τόν Πατριάρχη Μετίσλαβ (Σκρίπνικ). Άρα, εάν κάποιος δέν άναγνωρίζει τήν άποστολική διαδοχή των επισκόπων της πρώην Ουκρανικής Αυτοκέφαλης Όρθόδοξης Έκκλησίας, τότε θά πρέπει νά μήν άναγνωρίζει τήν ύπαρξη άποστολικής διαδοχής και στην ίδια τη Ρωσική Όρθόδοξη Έκκλησία».

του ἐπισκόπου Ρώμης τὴν ἐποχὴ πού συνέβη τό σχίσμα, ἐνῶ δὲν ἀναγνωρίζουμε τὰ μυστήρια τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν; Μπορεῖ νά θεωρεῖται ἕνας διάδοχος τῶν Ἀποστόλων ὡς ἀβάπτιστος;

Στὴν περίπτωση πού κάποιος σχισματικός ἐπίσκοπος προσέρχεται στὴν κανονικὴ Ἐκκλησία καὶ τοῦ ἀναγνωρίζεται τό ἀνύπαρκτο βάπτισμα καὶ χρίσμα πού ἔλαβε στὴ σχισματικὴ ομάδα, τί νόημα ἔχει νά ἀναζητεῖται ἀποστολικὴ διαδοχὴ; Ἐφ' ὅσον τοῦ ἀναγνωρίζεται κατ' οἰκονομίᾳ ἢ χειροτονία, αὐτό αὐτονόητα νά συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν οἰονεὶ ἀναγνώριση ἀποστολικῆς διαδοχῆς πού ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀναγνώριση αὐτῆ. Θά μπορούσε μάλιστα ἀπὸ τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας νά θεωρήσει κανεῖς, ὅτι ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ παραθεωρεῖται καὶ ἐκεῖνο πού κυρίως ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ πρόθεση γιὰ ἐνταξὴ στὴν κανονικότητα.

Αὐτό μαρτυροῦν καὶ οἱ πηγές πού προαναφέρθηκαν, ὅπως τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας ἢ τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων πού εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπὸ Ἀρειανούς Ἐπισκόπους, μετὰ τὴν καταδίκη τοῦ Ἀρειανισμοῦ στὴν Α' Οἰκουμενικῇ, ὅπως καὶ τοῦ Εὐσταθίου Σεβαστείας πού ἀνῆκε στοὺς Μακεδονιανούς¹¹⁶. Σέ ποιὰ ἀπὸ αὐτές τίς περιπτώσεις ἐτέθη θέμα ἀποστολικῆς διαδοχῆς;

Πῶς μποροῦν ἄλλωστε νά θεωρηθοῦν ἔγκυρες οἱ χειροτονίες ἐπισκόπων ἀπὸ μόνον τὸν Μελίτιο Λυκοπόλεως¹¹⁷, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά εἶναι παρόντες δύο τοῦλάχιστον ἐπίσκοποι; Πῶς ὁ Μ. Βασίλειος¹¹⁸, ὁ ὁποῖος κάνει λόγο γιὰ τὴ διακοπὴ τῆς ἀκολουθίας τῆς Χάριτος σέ σχισματικούς καὶ αἰρετικούς, ἐν τούτοις ἀναγνωρίζει ὡς Ἐπισκόπους τὸν Ζώνιον καὶ τὸν Σατουρνῖνο, οἱ ὁποῖοι ἐπέστρεψαν στὴν Ἐκκλησία ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν κακούργων ἐγκρατιτῶν; Γιατί ὁ Μ. Βασίλειος δὲν θέτει ὡς κώλυμα τῆς ἀναγνώρισης τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν τὴν ἀνυπαρξία ἀποστολικῆς διαδοχῆς; Πῶς ὁ Ἀθανάσιος μὲ τὴ σύνοδο τῆς Ἀλεξάνδρειας (362) δέχεται σέ ἐκκλησιαστικὴ κοινὴν Ἀρειανούς καὶ Ἡμιαρειανούς χωρὶς ἀναχειροτονία, ἀφοῦ φυσικὰ ἐδέχθησαν τό Σύμβολο τῆς Νίκαιας, ὅπως ἐμφαίνεται στὸν Τόμο πρὸς Ἀντιοχεῖς¹¹⁹; Διέθεταν Ἀρειανοὶ καὶ Ἡμιαρειανοὶ μετὰ τὴν κα-

116. ACO 4,1, 92; ACO 4,1, 230. Βλ. ὑποσ. 60.

117. Βλ. ἀνωτ. ὑπ. σ. 51.

118. PG 32, 669 D.

119. PG 26, 796A-809C. (Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς Τόμος Ἀθανασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας).

ταδίκη τῆς αἵρεσης ἀπό τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (325) ἀποστολικὴ διαδοχὴ; Γιατί ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν ἔθεσε θέμα ἀποστολικῆς διαδοχῆς;

- Πῶς μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ ἡ ἀναγνώριση ἐγκύρων χειροτονιῶν εἰκονομάχων ἐπισκόπων εἰσερχομένων στὴν Ἐκκλησία πού εἶχαν γεννηθεῖ, βαπτισθεῖ καὶ χειροτονηθεῖ μέσα στὴν αἵρεση¹²⁰; Διέθεταν αὐτοὶ ἀποστολικὴ διαδοχὴ;
- Πῶς μπορεῖ σύμφωνα μέ τὰ Πρακτικά τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹²¹ οἱ χειροτονίες πού τέλεσε μόνος ὁ Ἀγκύρας Εὐσέβιος, ὅπου αὐτὴ τοῦ Γαγγρῶν Καλλινίκου νὰ μὴν θεωροῦνται ἄκυρες ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου;
- Πῶς γίνεται δεκτὴ ἀπὸ τὸν Μ. Ἀθανάσιο ἡ χειροτονία τοῦ Σιδηρίου Παλαιβίσκης πού χειροτονήθηκε μόνον ἀπὸ ἓνα ἐπίσκοπο, τὸν Φίλωνα; Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ὄχι μόνον ἀναγνώρισε τὴ χειροτονία ἀλλὰ τὸν προήγαγε καὶ σέ Ἐπίσκοπο Πτολεμαΐδος¹²².
- Πῶς ἀναγνωρίστηκε ἡ χειροτονία τοῦ **Εὐαγρίου** πού χειροτονήθηκε **ὑπὸ μόνου** τοῦ Παυλίνου Ἀντιοχείας¹²³; **Γιατί καὶ τότε δὲν ἐτέθη θέμα ἀποστολικῆς διαδοχῆς;**
- Πῶς ἔγινε δεκτὴ ἡ χειροτονία τοῦ Ἀλεξανδρείας **Πέτρου Μογγοῦ**, ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε ὑπὸ ἑνός μόνον Ἐπισκόπου καὶ μάλιστα καθηρημένου, τοῦ Θεοδώρου Ἀντινόης¹²⁴; Πῶς ἔγιναν δεκτοὶ στὴν Ἐκκλησία οἱ ὑπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ χειροτονηθέντες, ἐνῶ ὁ χειροτονήσας ἦταν ἤδη προκαθηρημένος καὶ αἰρετικὸς, **ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἰ. Φώτιος¹²⁵; Διέθεταν ὁ Πέτρος ὁ Μογγός καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἀποστολικὴ διαδοχὴ;**

120. Βλ. ἄνωτ. ὑπ. σ. 76.

121. Mansi VII, 452.

122. *Πηδάλιον*, 3: «Καθὼς ὁ Σιδήριος ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Παλαιβίσκης, κατὰ τὸν Συνέσιον, ὄχι ὑπὸ τριῶν, ἀλλὰ ὑπὸ ἑνός Ἐπισκόπου τοῦ Φίλωνα». Π. Τρεμπέλας, *Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Γ', Ἀθῆναι 1961, σ. 301.

123. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Θεοδωρήτου*, PG 82, 1248C: «Μόνος γάρ αὐτόν ὁ Παυλῖνος προὔβαλετο, πολλοὺς κανόνας κατὰ ταυτὸν παραβάς».

124. Γεωργίου Κεδρηνοῦ, *Σύνοψις Ἱστοριῶν*, PG 121, 673: «... ὅς προκαθηρημένος ἦδη χειροτονεῖται ὑπὸ ἑνός ἐπισκόπου, καὶ τούτου καθηρημένου».

125. Βλ. ὑποσ. 94.

- Γιατί ὁ ἀνώνυμος ὑπομνηματιστής τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν πού ἀπαιτοῦν τήν παρουσία τοῦλάχιστον¹²⁶ δύο ἐπισκόπων γιά τήν ἐπισκοπική χειροτονία ἐπισημαίνει: «episcoporum numerus episcoporum ordinantium res est ecclesiastici juris, quae eapropter varietatem disciplinae admittit (δηλ. ὁ ἀριθμός τῶν ἐπισκόπων τῶν χειροτονούντων ἐπίσκοπον εἶναι ζήτημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τό ὁποῖον ὡς ἐκ τοῦτου ποικιλίαν τάξεως ἐπιδέχεται); Αὐτό ἀναμφίβολα σημαίνει, ὅτι μία χειροτονία ἐνός ἐπισκόπου, στήν ὁποία δέν θά συμμετεῖχε ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμός ἐπισκόπων, θά μπορούσε ἐνδεχομένως νά θεωρηθεῖ ὡς κανονική. (Γιατί ἄλλωστε ὁ Συμεών Θεσσαλονίκης¹²⁷, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ, ὅτι οἱ δύο ἐπί πλέον Ἀρχιερεῖς κατά τή χειροτονία νέου Ἐπισκόπου ἐπέχουν θέση μάρτυρος καί «ἀπτομένων αὐτοῦ ὡς συχειροτονούντων τῷ πρώτῳ, ἡ πρώτη σφραγίς καί ἀπαρχή τῆς χειροτονίας παρά τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου γίνεται». Ἐάν οἱ πλείονες τοῦ ἐνός Ἀρχιερεῖς ἐπέχουν ἀπλά θέση μάρτυρος, γιατί τότε δέν θά μπορούσαν νά ὑποκατασταθοῦν ἀπό πρεσβύτερους; Ἐάν συχειροτονοῦν μέ τόν πρώτο, γιατί ἀπό αὐτόν μόνο προέρχεται ἡ «πρώτη σφραγίς καί ἀπαρχή τῆς χειροτονίας» καί ὄχι ἀπό ὄλους; Ἐάν συμβαίνει αὐτό, δέν καθίσταται ἡ παρουσία τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων περιττή καί κατά συνέπεια μὴ ὑποχρεωτική;).

Ὅλα αὐτά μποροῦν νά κατανοηθοῦν μόνο στό πλαίσιο τῆς Οἰκονομίας πού μόνο ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νά ἀσκεῖ¹²⁸.

- Τό πλέον βέβαια ἐντυπωσιακό παράδειγμα πού καταδεικνύει ὅτι ἡ Χάρις ὑπερβαίνει τόν νόμο εἶναι ἡ ἐξαιρετική περίπτωση πού ἀναφέρεται στήν Ἀπολογία τοῦ Ἱεροσολυμίτου Μοναχοῦ Λεοντίου πού τίθεται ὡς παράρτημα τῶν Πρακτικῶν τῆς Δ΄ Οἰκουμένης Συνόδου¹²⁹. Εἶναι ἡ ἱστορία ἐνός μίμου, ὀρθοδόξου τό φρό-

126. *Ἀποστολικά διαταγαί*, PG 1, 804, ὑποσ. 11.

127. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τῶν ἱερῶν Χειροτονιῶν*, PG 155, 413D.

128. Εἶναι κεφαλαῖδους σημασίας ἡ γνωστή ἐπισήμανση τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου (*Πηδάλιον*, Ἑρμηνεία στό μιστ' κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, 53): «...δύω εἶδη κυβερνήσεως καί διορθώσεως, φυλάττονται εἰς τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τό ἐν εἶδος ὀνομάζεται Ἀκρίβεια, τό δέ ἄλλο ὀνομάζεται Οἰκονομία καί Συγκατάβασις, μέ τά ὁποῖα κυβερνοῦσι τήν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν οἱ τοῦ Πνεύματος οἰκονόμοι, πότε μὲν μέ τό ἕνα, πότε δέ μέ τό ἄλλο».

129. Mansi 7, 821C-824B.

νημα, πού στήν ξηρημο συνάντησε Σαρακηνούς Ἰακωβίτες αίρετικούς πού εἶχαν μαζί τους αἰχμαλώτους καί πού τόν ὑποχρέωσαν αἰσθανόμενοι ἄμεση τήν ἀνάγκη νά μετάσχουν τῶν δώρων τῆς Θ. Εὐχαριστίας νά τελέσει τή Θ. Λειτουργία, θεωρήσαντες ὅτι ἔχει τήν ἐξουσία πρὸς τοῦτο. Ὁ Μίμος ὑποχωρώντας στήν ἀξίωση τῶν Σαρακηνῶν ἀνέβλεψε πρὸς τόν οὐρανό, ἐσφράγισε τὰ τίμια δῶρα καί δοξάσας τήν Ἁγία Τριάδα προσέφερε σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ στούς Σαρακηνούς. Μετά τήν κατάλυση τῶν Τιμίων Δώρων, κατά παρόμοιο τρόπο μέ τή θυσία πού προσέφερε ὁ προφήτης Ἡλίας, ἔπεσε φωτιά ἀπό τόν οὐρανό καί κατέστρεψε τόν βωμό ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε τελεσθεῖ ἡ θυσία ὀλοσχερῶς. Στό αἴτημα τῶν Σαρακηνῶν πρὸς τόν Μίμο, τί θα μπορούσαν νά πράξουν γι' αὐτόν, γιά νά τοῦ ἀνταποδώσουν τό καλό πού τοὺς ἔκανε, ἐκεῖνος ζήτησε τήν ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμαλώτων.

Ἀνάμεσα στά ἐρωτήματα πού μπορεῖ νά θέσει κανεὶς διαβάζοντας τήν παραπάνω ἱστορία τό βασικό ἐρώτημα εἶναι ἓνα: **Πῶς ἦταν δυνατόν ἓνας λαϊκός, δηλ. ἓνας ἀχειροτόνητος κληρικός, νά τελέσει τό Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας;**

Ὅλα τὰ παραπάνω ἐρωτήματα θά ἔπρεπε νά μπορεῖ νά τά ἀπαντήσει τό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Εὐτυχῶς πού δέν τό μπορεῖ. Εὐτυχῶς πού ἡ (ὀρθόδοξη) Ἐκκλησία **ὑπέρκειται τῶν κανονικῶν διατάξεων**, ὥστε, ὅταν ὑπάρχει ἀνάγκη, νά ἐπιλέγεται ἡ **λυσιτελέστερη λύση**.

Πῶς μπορεῖ νά ἐξηγήσει κανεὶς διαφορετικά καί τή δοθεῖσα ἀπάντηση κατά τόν 5ο αἰώνα σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς χειροτονίας Ἀρμενίων; Ἐπισημαίνεται¹³⁰ χαρακτηριστικά: «τοῦ αίρετικοῦ ἐπὶ τήν Ὀρθοδοξίαν ἐρχομένου τό σφάλμα διορθοῦται τῆς μέν κακοδοξίας τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος, τοῦ δέ βαπτίσματος τῇ χειροθεσίᾳ». Τήν ἀναγκαιότητα τῆς χειροθεσίας στήν περίπτωση τῶν εἰκονομάχων αίρετικῶν κατήργησε ὁ Ἅγιος Ταράσιος στή Ζ' Οἰκουμένη Σύνοδο. Εἶναι δυνατόν νά ζητῆται κάτι περισσότερο ἀπό (πρώην) σχισματικό;

Ἀναφερόμενος στούς Ἀρμενίους ὁ Τιμόθεος ὁ Πρεσβύτερος (6ος αἰών) ἐπισημαίνει¹³¹ τήν ἐξῆς γενική ἀρχή: «Ἡμεῖς δέ ταῦτα πάντα

130. PG 6, 1261 CD. (Ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους περὶ τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων).

131. PG 86 A', 73B. (Τιμοθέου Πρεσβυτέρου περὶ τῶν προσερχομένων τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ / ex Nikonis Pandecte).

διασκεψάμενοι, ὀφείλομεν τῷ ἔθει κατακολουθεῖν τῷ νῦν κρατοῦντι ἐν ταῖς μητροπόλεσι καί τοῖς Πατριαρχείοις». Ὁ μέγας κανονολόγος στόν καιρό του (13 αἰ.) ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος καί πάσης Βουλγαρίας Δημήτριος¹³² ἀπαγορεύει τήν ἀναχειροτόνηση τῶν αἰρετικῶν, ὅταν αὐτοί προσέρχονται στήν ὀρθοδοξία: «Καί γάρ αἰρετικῶν χειροτονίας τοῖς ὀρθοδόξοις δεκταί εἰσίν κατά τήν τῶν Πατέρων παράδοσιν, ὀρθοδόξων ἢ ὄντων ἢ γινομένων τῶν ὑπ' αὐτῶν χειροτονουμένων». Γιατί θά πρέπει νά ζητῆται κάτι περισσότερο ἀπό σχισματικούς;

VII. Συμπερασματικές θεωρήσεις

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στήν περίπτωση τῆς Οὐκρανίας προσέβλεψε καί προσβλέπει στήν ἐνότητα. Μιά στάση ἀδιαφορίας ἢ οὐδετερότητας ἀπέναντι στό πρόβλημα, διαιωνίζει τό πρόβλημα καί δέν τό ἐπιλύει. Μπροστά στό γελοῖο καί ἀξιοθρήνητο φαινόμενο νά ὑπάρξουν 3 διαφορετικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, φαινόμενο τό ὁποῖο εἰρωνεύονται σκωπτικά οἱ ἑτερόδοξοι Ρωμαιοκαθολικοί καί Προτεστάντες, ἀπεφάσισε τή δημιουργία μιᾶς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία, στήν ὁποία ὅμως οἱ ἀρχιερεῖς τῆς ὑπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας αὐτόνομης Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία χειραγωγούμενοι ἀπό αὐτό ἀρνοῦνται νά συμμετάσχουν. **Τό Πατριαρχεῖο Μόσχας οὐδέποτε προσπάθησε νά ἐξηγήσει γιατί τόσο πολύ ἐπιμένει νά θέλει νά χειραγωγεῖ μιᾶ Ἐκκλησία σέ ἕνα ἀνεξάρτητο πλέον κράτος.** Ἡ πρόταση γιά μιᾶ σύναξη Προκαθημένων εἶναι ἐπί τοῦ παρόντος τούλάχιστον καταδικασμένη γιά προφανεῖς λόγους σέ ἀποτυχία. Δέν ὑπάρχει δυνατότητα σύγκλισης χωρίς διάθεση ἀναγνώρισης καί ἀποδοχῆς σημαντικῶν κανονικῶν παραμέτρων καί χωρίς ἀπεξάρτηση ἀπό οικονομικές, πολιτικές, ἀκόμα καί γεωστρατηγικές ἀγκυλώσεις.

Ἐκτός αὐτοῦ ἐκτοξεύονται χωρίς συστολή ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ποικίλες ἀπαράδεκτες ἀπειλές καί ἐκβιασμοί πρός τίς ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ὥστε νά μήν ἀναγνωρίσουν τή νέα Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία πού ἐνισχύουν ἔτι περαιτέρω τήν ἔνταση. Δέν μπο-

132. Ρ.Π. 5, 433-434 (Τοῦ Μακαριωτάτου καί Ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, κυρίου Δημητρίου τοῦ Χωματιανοῦ, πρός Κωνσταντῖνον ἀρχιεπίσκοπον τῆς μητροπόλεως Δυρραχίου, τόν Καβάσιλαν, ἀποκρίσεις).

ρεϊ νά θεωρήσει κανείς εύκολα, ότι τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀγνοεῖ τήν κανονική διάσταση τοῦ προβλήματος, παρόλες τίς σχετικές ἐνίστε ἐπιφυλάξεις γιά τή θεολογική ἀνεπάρκεια τῶν κειμένων πού ἐκδίδει. Ἡ κύρια αἰτία ὀφείλεται στό γεγονός, ὅτι τό ἐκκλησιαστικό πρόβλημα τῆς Οὐκρανίας εἶναι ταυτόχρονα καί πολιτικό. Οὐδείς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ Ρωσική Ἐκκλησία ἔχει καταλήξει τά τελευταῖα χρόνια νά ἀποτελεῖ τόν βραχίονα τῆς ἐξωτερικῆς καί ἰμπεριαλιστικῆς καί ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς τοῦ Κρεμλίνου, γιά τό ὅποιο ἡ ὑπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας Ἐκκλησία στήν Οὐκρανία ἀποτελεῖ ἕνα κύριο ἄξονα ἐπιρροῆς στίς πολιτικές του σκοπιμότητες. Γιά τόν λόγο αὐτό δέν ἐπιθυμεῖ μιά αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία στήν Οὐκρανία. Τέτοιες ὅμως συζεύξεις, ὅποτε ἔλαβαν χώρα, εἶχαν ὀδυνηρές συνέπειες γιά τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία. **Ἡ ἀποσύνδεση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀπό τίς ἐπιδιώξεις τοῦ ρωσικοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος σέ συνδυασμό μέ τήν ἀλαζονεία πού τό διακατέχει θά ἦταν ἕνα σοβαρό βῆμα γιά τήν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος καί τήν εἰρήνη.** Ἐάν αὐτό ἀργήσει πολύ θά ἀργήσει καί ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσης.

Σέ κάθε περίπτωση ἡ πορεία πρὸς τήν ἐνότητα, ἀκόμα καί ὅταν παραθεωροῦνται θεμελιώδεις ἐκκλησιολογικές καί κανονικές παράμετροι, ὑπαγορεύεται ἀπό τόν κοινό νοῦ. Τό κέλευσμα τοῦ κοινοῦ νοός εἶναι προφανές: **Τό μέλλον ἀνήκει σέ μιά μοναδική καί κανονική αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία στήν Οὐκρανία.**

